

БРІТСЬКИЙ ПІСТОК

Орган Українського Православного Братства у Великій Британії
Святої Аристратига Михаїла.

Червень-липень 1948 р.

Видання неперіодичне.

Адреса редакції:

Ціна: ~~девізільний~~ 2
даток на Церкву.

31, Holland Park,
London, W. 11.

Ч. 2 - 3

Будь свідомий!

СЛОВО

ВИГОЛОШЕНЕ ПІДЧАС ЗАУПОКІЙНОЇ СЛУЖБИ ВОЛОЮ НА ЗЕЛЕНИ СВЯТА В ЛОНДОНІ

Українці, українки, діти Христової Церкви!

Сьогодні вся природа святкує розквіт життя, - і ми святкуємо його. Сьогодні все створіння Господнє схиляється перед своїм Творцем - Богом, у Святій Тройці славимим, - і ми, діти Божі, схиляємося перед Отцем своїм.

Сьогодні все людське відчуває любов Ісуса Христа, Сина Божого, - і ми припадаємо до ніг Його.

Сьогодні все живе відчуває на собі благодать Святого Духа, - і ми відчуваємо невмирущу силу благодаті Його.

Сьогодні свіжою зеленню наших густих українських гаїв мають бути заквітчані наші церкви і хати, - і ми заквітчали зеленню наші церкви на чужині, наші приміщення.

Сьогодні Свято Животворчої Тройці, Свято Життя, Зелені Свята.

Життя невмируще, вічне, дане нам істинним Богом, відкрите для нас Господом нашим Ісусом Христом, який сказав: "Я даю їм життя вічне, і не загинуть повік, і ніхто не вихопить їх з рук Месії" /Іоан, 10, 28/. І ми живемо, як писав до ученика свого Тита св. Апостол Павел: "в надії вічного життя, яке обітував незмінний в слові Бог попереду вікових часів" /Тит. 1, 2/.

Сила вічного життя в'яже нас з життям наших батьків, дідів і прадідів, що відійшли з цієї грішної землі у вічність.

Так, у вічність, у вічне життя.

Не вмерли, а заснули тілом, а живуть духом.

Вони живі, бо, по слову Господньому, Бог Авраама, Ісаака і Якова не є Бог мертвих, а живих.

І тому український звичай поминати саме в свято розквіту життя, а свято зрілости весни, на Зелені Свята, померлих за Святу Віру й Україну синів і дочок нашого народу не є даниною смерті, а хвалою Вічному Життю. Цей звичай і є виявленням нашої віри в невмирущє життя, виявленням нашої християнської спільноти хизими повіки душами поляглих за Віру і золю України мучеників живих душ, їхніх і наших, яка не переривається і не ослаблюється.

Христос відкризає перед нами заслону зічного життя, кажучи Марфі перед тим, як воскресити брата її Лазаря: "Я є воскресіння і життя; той, хто вірує в Мене, якщо і умре, оживе; і всякий, хто живе і вірує в мене, не умре повіки" /Іоан, 11, 25, 26/.

Хто живий, а хто мертвий?

Коли перед нашими очима проходили і проходять сотні і, нарешті, тисячі тілесних смертей молодих і старих людей, смертей раптових і тихого погасання, смертей серед гір трупів на полі бою, конань з голоду і загибелі в неволі, смертей за ідею і загину в продажному плавуванні, - то мимоволі серце і розум змагає відповіді на питання: незже зони жили для того лише, щоб померти, а померли, щоб цілком зникнути назіки?

Але тоді проходять з пам'яті й уяви великі люди, що зникли тілом, але і після фізичної смерті чарують нас живою силою свого

духа, - зодночас, вссірій життєвій буденщині, як настирливі мухи, плутаються серед прекрасних людей нашої сучасності тілесно ще живі, але духом все трупи. І знову на ввесь зріст стає питання: де ж межа між живими і мертвими?

Де та межа? Невже тільки в збереженні тіла і його розкладі? Хіба тільки тіло визначає повноцінне життя свідомої людини? А дух? Хіба не дух продовжує життя людини далеко за межі існування тіла, цієї тимчасової оболонки тіла на землі?

Хто живий? Чи той, хто, втопивши в болото матерії свій людський дух, живе тільки для тіла, чи той, хто опромінив усе своє життя тим жертвенним духом, який підпорядкувавши тіло служінню Богові і людям, вийшов за межі тіла і далі насвітлює наступні покоління своїм ясним світлом?

Хто живий, а хто мертвий?

І крилатим птахом зринає з глибин відчуття на вершини свідомості радісна думка, непохитне переконання, що живі для нас і реально діючі в віках є ті, що не вгасили свого духа за земного життя. Такими є, скажемо, Володимир Великий, Богдан Хмельницький, Петро Дорошенко, Іван Мазепа, Митрополит Нелюбович-Тукальський, Митрополит Петро Могила і багато інших. Вони давно заснули тілом, але хто наважиться твердити, що вони умерли духом?

Так, ми, українці поминаємо в день Зелених Свят не мертвих, а живих духом. Живих духом батьків, матерів, братів, сестер і дітей наших.

Поминаємо полеглих в боротьбі за Русь-Україну проти князя майбутньої Московщини Андрія Суздальського, якому ходила про підтримання державної незалежності Києва, від насоку якого на Київ, як оповідає літописець, - храми горіли, християн убивали, з церков забирали ікони, ризи і дзвони, щоб одвести це на північний схід.

Поминає славних лицарів Війська Запорозького, що клали свої голови за Віру Православну, захищаючи села і міста наші від татар, поляків і інших наїзників. Поминаємо і жертви татар, - поминаємо невільників, продаваних нехристами у всі краї світу, приковуваних до лавок, з випаленими очима, поминаємо і жертви, що гинули від польської руки і не зважаючи на улесливі обіцянки та погрози і хитрощі езуїтів, не зрікалися своєї віри, а повставали проти ненависних польських магнатів і вибирали смерть у боротьбі, замість животиня в неволі.

Поминаємо славних гайдамаків Коліївщини, іх провідника Максима Залізняка і побратима його Гонту, що пішли в нерівну боротьбу з ворогами православної віри й українського народу, тримаючи в руках зброю, освячену зночі, напередодні повстання архимандритом Мотронинського монастиря Мелхиседеком-Значком-Яворським.

Поминаємо українських козаків, що боролися під проводом гетьмана Івана Мазепи по стороні Карла XII проти ката нашої Вітчизни Петра I; поминаємо славних захисників гетьманської столиці цього часу - Батурина, що полягли в бою всі одного, і лише по іхніх трупах московський ворогувийшов у місто.

Поминаємо славетного гетьмана Павла Полуботка, що його замучив Петро I в Петропавлівському казаматі Петербургу, а разом з тим поминаємо і тисячі українських козаків, яких Петро пригнав на будування Петербургу, щоб згноїти їх там у фінських болотах.

Поминаємо гетьмана запорозького Петра Кальнишевського, що 84-літнім стариком був замкнений московським урядом в одиночну келію Соловецького монастиря і промучився там ще 28 років, умерши в нелюдському засланні у віці 112 років, як жертва ліквідації царичею Катериною Запорізької Січі.

Поминаємо генія українського Тараса Шевченка, що з нерівній боротьбі з московським царатом із одним із найжорстокіших його представників Миколою І, підточив свої сили в тяжкому засланні і вмер, не тільки не заламавшись, а назпаки, посилюючи перед своєю смертю боротьбу з російсько-царським режимом.

Поминаємо великого каменяра українського визвольного руху Івана Франка, що зацікаваний сузькою загумінковістю своїх земляків, помер з лічиці паралізований і напів голодний.

Поминаємо провідників українського народу в його героїчній визвольній боротьбі за українську державність в першій чверті нашого століття Симона Петлюру, Євгена Коновальця, отаманів українських повстанчих загонів: Ангела, Мордалевича, Струка, Врлинця, Хмару, Лиха, Зеленого і багатьох інших, що прославили всю Надніпрянщину чином незламної волі до здобуття цілковитої і безкомпромісної незалежності України.

Поминаємо борців, об'єднаних в Спілку Визволення України /СВУ/ і в її бойовий загін - Спілку Української Молоді /СУМ/: Єфремова, Чехівського, Ганцова, Голоскевича, Павлушкива і сотні інших, знищених большевиками за те, що ці вірні сини своєї Батьківщини хотіли бачити її не на папері, а насправді самостійною з справді українським незалежним, народним урядом.

Поминаємо бойовиків УВО і ОУН Біласа й Данилишина, Ольгу Басараб і Олену Телігу і інших, імена яких історія нашого Краю вписала в золоту книгу борців і мучеників за честь і волю України.

Поминаємо відданих Богові й Україні борців за відродження Української Православної Церкви митрополитів Василя Липківського і Миколу Борецького з іх єпископатом, священиками і тисячами вірних, що як безстрашні мученики нового, на цей раз советського Діоклетіана віддали без вагань життя своє за віру православну, за Українську Церкву, щоб спасти християнську душу українського народу.

Поминаємо мучеників за Українську Автокефальну Православну Церкву наших часів, що діє і бореться під проводом ієрархії, очолюваної Його Високопреосвященством Високопреосвященнішим Владикою Митрополитом Полікарпом, поминаємо розстріляних гестапо і потім спалених у вогніprotoієреїв Малюжинського і Мисечка, спалених німцями під час Служби Божої в церквах разом з народом священиків, що за Святу Православну Віру і самостійну Україну життя своє віддали.

Поминаємо славних борців українських дивізій, що загинули під час останньої світової війни в обороні Рідної Землі перед навалою ворога.

Поминаємо славних українських канадійців, що в лазах бійців Армії Британської Імперії загинули, борючись за демократичну волю народів, а тим самим за волю України - проти гітлеризму.

Поминаємо славних полеглих бійців Української Повстанчої Армії, що героїчно боролася проти німецького і бореться проти інших окупантів.

А зокрема сьогодні поминаємо 7 мільйонів українців, загинулих від голоду, навмисне створеного безбожним большевизмом року 1933. Поминаємо 7 мільйонів мучеників, зиморедів страшною голодовою смертю.

Чому зони померли?

Вони померли тому, що зорог смертельно іх боявся, тому, що диявол, який сидить у безбожному большевизмі, смертельно боявся і боїться Святого Божого Духа, який живе в душі християнського українського народу. Ворог не міг в чесному бою перемогти іх віданості Святій Православній Церкві, не міг перемогти іх зіри у зічне життя в Христі Іисусі. Ворог не міг перемогти іх зіри в те, що таки настане кінець змущанню наїзника над нашим народом, та що народ заживе, нарешті, вільним життям, стане господарем у своїй хаті. Ворог не міг перемогти їхньої любові до власної хати, до власного поля, політого потом дідів і прадідів, з любов'ю ораного, за роси вдасвіта кошеного, у спеку жатого. Ворог не міг перемогти іх палючої неназисти до грабіжницької колективізації, що зидирала з мозолястих рук селянина його поле, його сад і город, його худоба, зсув його власність і робила прошаком, наймитом у безбожників-комуністів, нещасним безправним рабом найбільшого і найгорстокішого рабовласника в історії людства.

І зорог, що прикривався ім'ям "зласті рабочих і крестьян", зирізив зидушити цих людей, цих українських селян, які ніколи не жили з чужої праці, а назпаки, працею своїх рук годувала після світа, зидушити цих стариків і бабусь, що зирошли і постарілися в надмірній роботі на бодай малесенькому клаптику любої зласної землі, зидушити цих малих діток, яких тато і мама вчили цілувати хліб, якщо зін впаде на землю, бо хліб є святий, тяжкою працею зароблений; зорог зирізив забрати у людей той зароблений ними святий хліб, зне-

силити їх без хліба на новій тяжкій панщині в колгоспах і загатити трупами їхніми ними ж викопані ями - велики братерські могили.

І, розділивши наш народ на Каїнів і Авелів, підступний антихрист, на цей раз не в образі змії, а в образі розхристаного комуніста з цираркою в зубах, з ломом у руці, з наганом у кишенні, склав з Каїнів бригади, що пішли грабувати Авелів, повитрущували в їхніх коморах кожну порошинку, повисипали не тільки з засіків і мішків, а, навіть, із склянок, кожне зеренце і залишили цих людей ще з осени на голодну загибель.

А коли ці люди чіплялися за вагони, щоб у Московщині дістати шматок хліба, спеченої там з української, виметеної з комор наших же селян, муки, то їх скидали на ходу з вагонів, звозили в табори смерти, що чекала там на свої чергові жертви.

І вони вмирали.

За що вони вмирали?

Вони вмирали за Святу Віру, за Рідну Землю, за здобуту трудом власність, за вільне трудове життя у своїй хаті, на своєму полі.

Хто були ці люди?

Це були духом, тілом і кров'ю найрідніші нам. Це були люди, брати і сестри, батьки і матері, сини і дочки яких перебувають на терені Великої Британії і моляться за вічний спокій душ їхніх рідних, загблих від голоду в 1933 році. І коли вони моляться, їхнє серце розривається від болю, а перед їхніми очима щейудосі стоїть чорна яма могили, яку вони власними руками мусіли кинути труп рідного батька, висохлого з голоду, чи труп рідної, безмежно дорогої дитини, що перед самою смертю, як у молитві склавши рученята, ще так просила хоч крихітки хліба. Це були їхні сем'ї, які батько, повернувшись з Вороніжчини чи з Курської області з замінням за останнілахи хлібом заставав уже мертвими, що лежали на лавах, на полу, на печі, на підлозі... Лежали найрідніші, найдорожчі нам люди.

Чи убив їх ворог Бога й України?

Ні, ворог їх не убив - вони живуть. В кожному з нас живуть вони з подвоєною життєвою силою, вони живуть і моляться серед мучеників за віру і правду Божу перед Престолом Господнім, вони живуть в усьому нашему народі українському, що досі бореться і боротиметься, доки не виборе того, за що вмерли ці 7 мільйони неповинних українців і українок, боротиметься за Святу Віру, за Рідну Землю, за здобуту трудом власність, за вільне трудове життя у своїй хаті, на своєму полі. І тому їхні могили не менш страшні для ворога, ніж їхнє життя на цьому світі. Бо ворог забув, а вони як глибоковіруючі православні християни не забули слів Христа: "Не бійтесь тих, що тіло убивають, а душі не можутьбити, - бійтесь тих, що тіло і душу кидають в геснну огнену".

Не забули і ми цього, і відчуваємо їх серед нас живими борцями за справу "живих, мертвих і ненароджених земляків наших в Україні і не в Україні сущих". Не забули і ми цього, і тому виконуємо як наказ їхній заповіт майбутнім поколінням - постійно і неутомно боротися за Христову правду - проти кризди, заподіяної антихристом Україні і цілому світові.

Ми не забули цього, і тому гуртуємося навколо нашої рідної Української Церкви, як тієї сили, якій немає рівної серед інших творчих складників нашого духовно-національного життя, сили, що, як гора над рівниною вивищується над політикою, але міцно стоїть на захисті християнського духа і національної незалежності Великомучениці в історії народів - святої Матері нашої України, в випробуваннях якого Господь являє чудо своє: в муках вона не заломлюється, від розстрілів не падає, від голоду не вмирає, а живе, щоб прославилась на ній силі Господня, живе, щоб розправити крила свої і зібрati в Самостійній Соборній Християнській Державі своїх членяк, що мучаться нині на Батьківщині і поневіряються при битих шляхах чужих країн.

Ми не забули цього, і Вам, мученики за Святу Віру православну і золю України, голодом і холодом замучені, у в'язницях і засланнях померлі, в огні спалені, у воді потоплені, катами розстріляні, прирікаємо скрізь, де тільки котрий з нас опиниться, бороти-

ся за те, щоб Церква наша зберіглась у прадавній чистоті віри, в повноті додержання святих православних догматів і канонів, в збереженні старовинних українських церковно- побутових звичаїв, прирікаємо нікому і ні при яких умовах не дати Святої Української Автокефальної Православної Церкви на поталу, прирікаємо вернути їй її Святині на Батьківщині. Прирікаємо Вам скрізь і всюди боротися під прапорами Христа проти антихриста і внести в Святу Софію, цю віками освячену катедру Митрополітів Київських українські прапори перемоги з окуреними бойовим димом образами на них Господа нашого Ісуса Христа і Його Престої Матері.

Вічна Вам пам'ять, а життя вічне Ви вже здобули!

А м і н ь .

І. Губаржевськиу, Мітр. Прот.,
Голова Церковної Ради У А П Ц
на Велику Британію.

Лондон,
Свято Пресвятої
Тройці,
1948.

Проф. О. Стодовий.

1933 РІК
/Історичні нотатки/

За звичаєм нашого народу в день Зелених Свят ми поминаємо своїх померлих родичів, близьких приятелів та друзів.

Найкращими нашими друзями, що їх пам'ять ми найбільше шануємо, є загинулі борці за волю України.

Доля України, доля нашої поневоленої Батьківщини – це доля матері-невільниці, що посилає своїх дітей здобувати вимріяну волю. Вже сотні років ллються кров і сльози на груди нашої родючої землі.

- о -

Сьогодні ми схиляємо чоло перед 7 мільйонами мучеників, замордованих комуністичною Москвою найстрашнішою голодною смертю 1933 р.

З тридцяти п'яти мільйонів українського населення, що населявали в той час територію советської України, сім загинуло з голоду. І це сталося в аграрній країні, з глибокими родючими чорноземами, у смузі помірного пісоння, де завжди були врожаї цілком достатні, щоб не тільки забезпечити свою людність, а ще й посадити значне місце між іншими країнами світу в експорті найкращих гатунків твердих пшениць.

Це сталося у цій країні, яку ще й тепер називають коморою Європи, а большевики назвали її "житницею СССР".

- о -

Голод в Україні 1933 року не був наслідком стихійного лиха. Урожай попереднього, 1932, року був зовсім добрий. Але комуністична Москва організувала цей голод, щоб цим нечуваним своєю жорстокістю способом скорити непокірних українських селян.

Ще з 1929 р. почалася, як казали большевики, "суцільна колективізація на основі ліквідації куркуля як кляси". Тобто почалася остаточне і масове грабування селян, щоб здійснити конечну мету комуністичної доктрини.

Україна, що на 80% складалася з сільського населення, дуже боляче це відчувала. Селяні, правильно розуміючи колективізацію, як новітню форму рабства, одверто протестують. В 1930-31 рр. у тій частині України, що була окупована большевиками, виникають селянські повстання, які жорстоко придушуються комуністичними можновладцями.

Так, у селі Михайлівці Дунаївецького району Кам'янеч-Поділь-

ської області в червні 1931 року ~~спровокував~~ повстання. Щоб задушити його, виступив з Красногвардійського полку. Керував цією операцією сам командир корпусу Дьомін. Він оточив з усіх боків село і спалив його артилерійським огнем. А коли село згоріло, то на пожарищі "товаріщи енкаведісти" виловили все чоловіче населення від 15-ти років починаючи і кінчуючи найстарішими дідами. Тоді було вивезено з села понад 300 чоловіків і 50 жінок. Ніхто, звичайно, більше в село не повернувся. І це все за протест проти колективізації, проголошеної більшевиками "добровільно".

З такою самою жорстокістю було здушено повстання в селі Рудківцях Курнівецького району. Хвиля селянських повстань покотилася тоді по всій Україні, Дону і Кубані. Мабуть, чи не найжорстокіше розправились тоді більшевики з кубанськими козаками. Великі козачі станиці на Кубані були цілком знищені.

Так, станиця Полтавська біля Краснодару, що нараховувала понад 15 тисяч душ, була вся вивезена на Сибір, а в порожні хати привезли демобілізованих красноармійців-москалів і станицю перехрестили на Красноармійську.

Не зважаючи на всі ті жорстокості, селянство боролося далі. В окремих місцевостях повстанський рух очолили старшини армії УНР, як от Шпак на Білоцерківщині, Врублевський на Київщині /який, між іншим, керував групою, що складалася з колишніх червоних партизан/ і цілий ряд інших повстанських отаманів.

Москва розуміла, що це початок українсько-російської війни і дуже боялась її. Тим більше, що по селах було ще багато національно-свідомого і морально-стійкого елементу, що плекав у своєму серці ідею самостійної, ні від кого незалежної Соборної України.

Щоб остаточно поневолити Україну, червона Москва вирішила вживати скрайніх заходів. Одвертої боротьби комуністи боялися, бо знали, що широкі маси населення проти них. Їось Москва стає на найганебніший шлях - морить тридцяти п'ятирічний мільйонний народ підсоветської України голodom.

У підготові цього нечуваного злочину, як і при колективізації та ліквідації т.зв. куркуля, а насправді національно-свідомого елементу України, Москва спирається на комуністів, кримінальних злочинців та морально-розділений елемент - покидьки суспільства.

У 1932 році, зразу ж після збору урожаю, починається масова хлібозаготівля і заготівля всіх сільсько-господарських продуктів. Для цього Кремль посилає на Україну цілу армію спеціально вишколених комуністів-москалів, так званих "уполномочених ЦК ВКП/б/".

Ці "уполномочені", як правило, являли собою малокультурну, малограмотну масу москаців-комуністів або демобілізованих матросів з Кронштадту. Прибувши на місця, ці люди згуртували навколо себе місцевий актив собі подібних некультурних, аморальних людей і формували з них групи грабіжників, що офіційно звалися "бригадами по хлібозаготівлі".

Такі бригади по 8-10 чоловік, озброєні довгими залізними палицями, загостреними на одному кінці, ходили день і ніч від хати до хати і шукали хліба. Вони пробивали залізними шупами підлогу, стіни, скопували подвір'я, город, сад. Назіть, іздили по полях та левадах. У хатах забирали не тільки зерно, а й борошно, крупи, пшоно - все, що належало до категорії сільсько-господарських продуктів. Широко культивувалися методи провокації і доносів. Більше того, райкоми комуністичної партії через відділи народної освіти таємно зобов'язували вчителів, щоб вони під час лекцій розпитували учнів, де і в кого ті знають захованій хліб. Старші учні середніх шкіл і, частково, студенти вищих училищ закладів були мобілізовані і силоміць послані грабувати селян. Грабіжницькі бригади діяли по селах під керівництвом "штабів", які через спеціальніх посильних викликали селян, як тоді казали, "на розмову". Це робилось перезажно зночі. Стомлених тяжкою працею селян будили і тягли до штабу по 3-4 рази протягом однієї ночі. Розмови у штабі були короткі: "Дайш хліб!"

Селянин, звичайно, казав, що у нього хліба немає, що зже була бригаذا і забрала все, що зін маз, а тепер зін з родиною му-

сить голодувати. Тоді селянинові "радили" відкопати закопаний хліб і "великодушно" відпускати додому "подумати". Але через пів години-годину того селянина знову кликали до штабу. Так мучили і провокували його, щоб він щонебудь сказав проти хлібозаготівлі, або не з'явився до штабу, коли його кликали. Коли селянин не витримував знущання і висловлювався проти або відмовлявся іти на дальші допити, - його виганяли з власної хати і відправляли на Сибір.

А знущання з молодших і старших людей було в штабах звичайним явищем.

Так у селі Федорівці старших селян, вимагаючи хліба, замикали у льох і напускали туди диму. Коли люди починали вже душитися, їх випускали і знову вимагали хліба.

У селі Вереміївці на Полтавщині активіст Костиря Никифор допитував 70-літнього селянина Т.: "Що ти іси і чому ще не вмер?"

Нечуване грабування і знущання з селян тривало всю осінь і зиму.

- 0 -

До весни ще якось люди пробивались, бо різали худобу і живились деяким запасом городини. Весною ж, коли все це скінчилось, пригріло сонце і повіяв свіжий вітер, стали люди масово пухнути і вмирати з голоду.

Жах того пекельного масового голоду ніякими словами змалювати не можна. І через те не можна передати його тим, хто цього голоду наших українських селян не бачив. Во реальність була страшніша від будь-яких уявлень. Розум нормальної людини не здатний уявити собі те божевідля страждань від голоду, яке дозволяє матері їсти труп своєї власної дитини.

Я не психолог і аналізувати цих фактів не буду. Залишаю це фахівцям. Але, згадуючи про це, свідчу, що голод 1933 року це таке знущання комуністичної Москви з України, якого не знає історія всіх часів і народів.

Точних статистичних даних про жертви голоду по всій Україні покищо у нас немає. За скромними обрахунками їх налічується після 7 мільйонів. Але по багатьох окремих селах дані у нас є.

Так, село Дяківка Вінницької області мало 856 дворів і 3540 душ мешканців. Весною 1933 року померло від голоду 1238 душ, що становить майже 35% населення села. П'ятдесят хат залишилося пусткою, бо всі люди з них повимирили. З цього ж села вислано на Сибір та до Мурманського краю 54 родин з загальною кількістю 234 душі.

Село Озаринці Кам'янець-Подільської області вимерло на 80% і майже зникло.

Село Оріхово на Житомирщині мало понад три сотні дворів, а після 1933 року залишилося ледви одна третина хат з людьми, решта стояла сумною пусткою.

Часто-густо родини вимирили цілком, так, родина Таракюків, що складалася з 7 душ, вимерла вся. Зимерли Івінціцькі - 6 душ, Соколовські - 5 душ, Трілецький Федір - 5 душ, Герасимів Яків - 10 душ, Вдовиченко Ярема - 12 душ, Майданович Пилип - 8 душ і безліч інших.

Особливо трагічною була доля родина Війтовичів. Наймолодший син - хлопець 16 років, знесилений голодом, повертається з Шахвартзенської школи через село Мар'янівку і на дорозі помер. Там його і закопали. Старша сестра Палажка померла на колгоспному полі. Стара Війтовичка - мати померла на вулиці, йдучи у колгосп на роботу. Труп батька знайшли обгризеним у Коростешівському лісі. А найстарший син - Війтович Семен був співробітником НКВД у Владивостоці. Вже після жнів 1933 року він приїхав в Оріхово відвідати своїх родичів і... застав пустку. Знову повернувся на Далекий Схід. Який з нього енказедист був після того, ми не знаємо, але думасмо, що не зовсім добрий.

У вимерлих селах Лівобережної України і частково на Київщині Москва населяла москіян. Так, велике село Чернин Таращанського району на Київщині весною 1933 р. вимерло майже наполовину і зразу ж було заселене москалями-переселенцями з центральних об-

ластей Росії. Нові "господарі" витягали з хат трупи і тут же, під хатою, закопували, щоб швидше забрати приміщення.

У той час, коли наші селяни, віддавши комуністичним грабіжникам останні крихти муки і крупи, масово мерли з голоду, зайди москалі, що займали їхнє місце, одержували на Україні спеціальний "переселенський пайок".

На Харківщині село Мурафи Краснокутського району вимерло майже цілком. Залишилося лише кілька дітей, що були взяті на виховання. В спустіле село наїхали росіяни і зайняли порожні хати. Одного разу, вже восени того ж 1933 року українські діти-сироти напали на дітей московських зайд і побили їх, вигукуючи: "Знишили наших батьків голодом, а тепер засіли в наших хатах. Геть з наших хат! Геть з села!"

За це засудили директора школи, педагога Стецюру на 12 років каторжних робіт, бо ж він "не зумів роз'яснити учням значення приїзду нових поселенців та не прищепив дітям любови до братнього руського народу".

Приїжджі переселенці-москалі дуже дивувалися, що в Україні такий голод, бо ж у Росії голоду не було, хоч російські суглинки і лісові підзоли пісні - та ще й найпримітивніше оброблені, завжди були неврожайні.

Сусідні з Україною чисто російські райони Курської області теж голоду не знали. На Білоцерківщині пуд житнього борошна коштував тоді 250 карб., а пуд картоплі - 85 карб. У російських же районах Курської області таке саме борошно коштувало 40 карбованців, одна т.зв. мірка картоплі щось із 20 кгр. коштувала 7 карб.

Розуміється, що з України люди їхали до Росії по хліб. Але їхати легально було заборонено. Залізничні каси не продавали квитків тому, хто не мав "командировки". Але голод примушував шукати способу, щоб поїхати в ту ненависну Росію і за останній кохух, килим чи полотно замінити хоч трохи чогось істинного, привезти додому і, може, Бог дасть, врятувати своїх дітей від голодної смерті. Туди, до Росії, з менших багажем, якось ще щастливо людям проїхати, але назад було тяжче. З клумаками в особові поїзди не пускали зовсім. У той час, як і завжди, з Росії день і ніч ішли транспорти з порожніми вагонами в Україну спорожняти елеватори, вщерть набиті хлібом. Люди потайки влезли в порожні вагони, щоб непомітно проїхати з дорогим, в Україні ними ж вирощеним, а в Московщині за останні лахи купленим хлібом. Але енкаведисти і тут не давали нещасним людям спокою. Часто вночі десь несподівано в полі зупиняли порожній транспорт, вишукували селян з тими мішками і безжалісно грабували їх, забираючи не тільки продукти, а й гроші чи якісь інші товари обміну. Зрозуміло, що такого пограбованого голодного селянина часто не минала смерть в дорозі, а вдома, чекаючи батька, вмирали діти і жінка.

Як відомо, навесні 1933 року тяжко голодували тільки села українські, міста ще так-сяк постачалися продуктами споживання. Були, правда, дуже великі черги по хліб, але хліб потрохи довозили. Селяни масово йшли до міста по хліб. Міліція знесила знесилених, опухлих від голоду селян, вантажила ними автомашини і вивозила в спеціальні табори, що їх правдиво називали "таборами смерті". Це були звичайні дощані бараки з голими нарами всередині. Їсти там або взагалі не давали, або давали лише один раз на день варену воду, в якій пливало кілька зернищ ячмінної крупи. Знеможені люди швидко вмирали. Кожної ночі трупи вивозились до т.зв. "моргів" при міських лікарнях, а вже звідтіля їх відправляли на кладовище і там закопували, звичайно, без будь-якого похорону, у спільніх ямах. Такі табори смерті були біля Києва, Харкова, Дніпропетровська та інших великих міст України.

Один з поважних професорів-медиків, що у той час працював у головній клініці Дніпропетровська, а тепер перебуває на еміграції, свідчить, що на спеціальніх зборах медичного персоналу було категорично заборонено подавати будь-яку допомогу голодуючим селянам, бо ж то, мовляв, "врагі советской власти". Той же професор мав нещастя оглядати гори трупів, що їх уночі привозили вантажні машини НКВД. "Ті трупи, - каже професор, - були з Дніпропетровського табору смерті".

Один селянин згадує, як він того, 1933, року повертається якось з міста у своє село і, по дорозі, бачив багато людських трупів, що лежали при дорозі. Пригадує він також, як його односельчанка-вдова сиділа жоло дороги і в лівій руці тримала шматок чогось, спеченої з сухого конюшинного цвіту. Так вона, сидячи, і померла, а вдома четверо голодних дітей чекали, що мама принесе їм з міста їсти.

В наслідок масової емертности вже в травні місяці по селях і містах тяглися, як тіні, цілі табуни голодних дітей-сиріт.

"Сердобольне" начальство з Кремля наказало творити по селах і містах дитячі притулки. Якщо в містах такі притулки хоч трохи відповідали своєму призначенню, то в селах вони були дитячими таборами смерти.

Про один такий притулок розповідає його вихованець. Батько спух і помер з голоду. Мати, вимучена голодом, одного разу ввечері поверталася з поля додому і подорозі вирвала на колгоспній плянтациі два буряки. Еригадир-комуніст догнав її верхи на коні і так побив, що вона ледви дійшла до хати і на третій день померла. Сиріт, 10-річного хлопця і 6-річну дівчинку, забрали до дитячого притулку. Весна того року була холодна і дощова. Вихователька майже щодня давала старшим дітям 10-12 років лопату в руки, водила на кладовище і там примушувала копати яму. Кволі діти, звичайно, викопували невеличку ямку, дещо більшу за півметра глибини. Потім та сама вихователька клала голий труп свіжопомерлої дитини на рядину, а четверо дітей брали покійника і несли на кладовище. Там вони скидали труп у яму і засипали яму землею. Оповідач так заніс на кладовище і присипав землею останнього члена своєї сім'ї - свою рідну маленьку сестру.

Це все конкретні факти. З цих фактів український народ вже зробив належні висновки, - нехай тепер зробить з них висновки уесь демократичний світ, якщо не хоче відчути на собі подібних експериментів.

Акац. Д. Яворницький.

ЦЕРКВА У ЗАПОРОЗЬКИХ КОЗАКІВ /Уривок другий/

Інші риси загального і приватного життя запорозьких козаків дають багато прикладів дійсно їх релігійного життя. Нак, напр., ніде з таким поважанням не ставилися до духовенства, як на Запоріжжі. У звичайні /читай - невійськові - В.Р./ часи увага запорожців до духовних осіб доходила до того, що Кіш не тільки утримував їх на військовий рахунок і не тільки щедро наділяв, але, навіть, особливим ордером на ім'я громадських отаманів наказував роздавати овечу вовну між родинами зимозників, щоб прясти її на десятки, а потім прядиво відсилати на виготовлення сукна для того, щоб одягти в Іамарському монастирі послушників на служителів, що в ньому перебувають.

Постійне відвідування Служб Божих запорожцями, особливо людьми старшого віку, багаті подарунки послушникам, часті відпisy козаками їхнього майна перед смертю на користь Церкви і духівництва, особливо ж дуже великі і численні пожертви і різні вклади, що їх робили запорожці по монастиріях і парафіяльних церквах грішми, книжками, церковним одягом, образами, хрестами, корогзами, плащаницями і тканинами - все це говорить про велику позагу запорожців до Храмів Божих і увагу до них, рівно ж і до шанованих православною Церквою свят...

Увага запорозьких козаків до храмів Божих і жертвенности на них сягала за межі території їх зольностей. Так, у Київському Межигірському монастирі /зруйнованім 1936 року большевиками - В.Р./ запорозькі козаки утримували на свій рахунок дікарню і шпиталь. Останній кошовий отаман Петро Кальнишевський на власний

кошт побудував кам'яну церкву в ім'я Петра і Павла в Межигірському монастирі і дерев'яну церкву в м. Ромен. Він же, за обітом, послив вклади церкви Гробу Господнього в Єрусалимі: чаши, диски, лжиці, звіздичі, - всі з срібла, з-зовні позолочені. Військовий суддя В. Тимофійович спорудив на власний кошт церкву ім. Св. Великомученика Пантелеймона в Києві і на власний кошт утримував її. Інші козаки робили вкладки церковними речами в той же Межигірський монастир; так, коповий Іван Білецький і якийсь запорожець Василь пожертвували два срібні хрести, а Федір Ланух подарав книжку Мінею в 1763 р.; козаки Софон та Тимофій Гострі пожертвували в 1769 р. два срібні хрести з відповідними на них написами. Київський митрополит Арсеній Могилянський в 1762 р. спеціальною грамотою дякував запорозьким козакам за їх увагу до храмів Божих у Києві і просив дозволу збирати пожертви поміж запорожцями на прикрашення храму св. Софії Київської. Ієромонах Григорій св. Афонського монастиря приносив подяку Кошеві за багаті дарунки і повідомив про своє щасливе повернення з подорожі по запорізьких місцях на Святу Гору. Архимандрит грецької обителі Константин висловлював запорозьким козакам глибоку подяку за надсилення ними для потреб монастиря церковного майна, риз та грошей /2500 карб./. Року 1774, напередодні надіння Січі, запорожці надіслали архімандритові Межигірського монастиря Ілларіонові багато оздоблену по малиновому оксамиті мітру. Крім наведених прикладів, майже кожен з простих козаків, чи то врятувавшись від смерті на війні, чи вилікувавшись від хворости, жертвував, як міг, на храми Божі срібними хрестиками, чашами, келихами, чарками, а найбільше металевими відбитками сердець, рук, ніг, очей, - одним словом, усього того, чим страждає людина; ці відбитки-зображення вішалися за допомогою ланцюжків або стрічок на різні образи в церквах і монастирях і збереглися до наших часів. Крім того, кожен козак, що помирає, якщо він мав образ, медаль, зліток золота, срібла і інш., - все це він відписував на церкву і заповідав зішати на іконостасі у вираному ним самим місці.

Крім наведених фактів релігійності запорозьких козаків, на це вказують і інші риси їх характеру, напр., звичай не страчувати злочинців на протязі Великого Посту, починати всяку важливу справу молитвою, носити на собі натільний хрест з зображенням Покрови Пресвятої Богородиці, Архистратига Михаїла, Миколи-чудотворця, віра у спасенну силу цього хреста під час походів та баталій; звичай записувати імена забитих на полі бою в синодики /напр., в синодику Нехворощанського монастиря року 1714 записано понад 700 імен запорозьких козаків/ або пом'яники, нарешті, особлиза позага до людей, що "Письмо Святе читають і інших його назчають". Так, у відомій козацькій думі "Про бурю на Чорному морі" оповідається, що запорожці ніяк не погоджувалися кидати в море, як жертву для заспокоєння бурхливої стихії, Олексія Поповича, не зважаючи на бажання останнього:

"-Ой, козаки, пани-молодці, добре зи чиніте, -

Самого мене, Олексія Поповича, зізвімте,

До моєї шиї камінь біленький приз'яжіте,

Очі мої козацькі молодецькі червоною китайкою запніте,

У Чорне море самого мене спустіте".

"-Ей, Олексію Поповичу, славний лицарю і писарю!

Ти ж Святе Письмо читаєш

І нас, простих козаків, на все добро назчаєш,

Пошо ж ти зід нас гріхів більше маєш?"

Згадаймо, нарешті, і той військовий клич, з яким запорозькі козаки зверталися до своїх братів по зірі і по крові, до жителів українських міст і сел перед початком усяких походів, і буде ще зидніше, яке значення мала релігія у зсьому житті цих високих поборників прадідівської зіри і дійсних лицарів православної Церкви: "Хто хоче за зіру християнську бути насаженим на кіл, хто хоче бути четвертований, колесований, хто готовий перетерпіти всяki муки за Святий Крест, хто не боїться смерті - пристаїй до нас. Не треба боятися смерті: зід неї не сковаєшся, - таке козацьке життя".

Однаке, служачи душою і рукою православній зірі, запорозь-

кі козаки не заглиблювались з тонкощі богословського вчення – вони більше надавали значення безпосередній вірі, побудованій скоріше на почутті, ніж на розумі, і, живучи в безперестанній воєнній тривозі, нерідко в силу необхідності задоволяли свої релігійні потреби не так, як це було потрібно за приписами церкви, а так, як то було можливо. Так, наражаючись багато разів на невблаганну загрозу смерти під час походів на Чорному морі і не маючи при собі священика, перед яким можна б було покаятися в гріяхах, вони, за виразом козацької думи, "сповідалися Богові, Чорному морю і своєму отаманові кошовому". Це було причиною несправедливих нарікань на запорожців і обвинувачень їх у безвір'ї тощо. Так, напр., думні дяки московські 1594 р. характеризували запорожців перед послом німецького імператора Рудольфа II Еріком Лясотою, як людей, "що не мають страху Божого". В наші часи деякі дослідники "южно-руської" історії /мова мовиться про час, в який писав цю розвідку бл.п. акад. Д. Яворницький – В.Р./ тенденційно применшують заслуги запорозьких козаків перед рідною вірою і православною церквою, дlrівнюють запорожців ~~майже до ступеня~~ варварів; вони вказують на приклади жижачства запорожців щодо православних церков і вищих духовних осіб, вишукують приклади недовір'я запорожців до ченців перед тим, як мають відбуватися воєнні походи, згадують про забобони, які мали місце між запорожцями, що присутність священика у війську під час походу є шкідлива для їхнього воєнного успіху, тощо.

Але таке висвітлення є цілком невірне, бо побудоване частково на нерозумінні дійсної суті життя запорозьких козаків, частково на так званих загальних місцях, частково на уявленні про віруючу людину, як на таку, що завжди повинна жити згідно з приписами ідеального чернечого життя і все своє відношення до Бога повинна виявляти зовнішніми ознаками, хоч і без співучасти серця, частково на узагальненні поодиноких і випадкових фактів. Так, якщо 1637 і 1638 рр. запорозькі козаки приховували нід духовенства мету своїх походів, то це робилося під враженням свіжого доносу одного православного ченця польському урядові про наміри козаків щодо поляків, але наводити цей випадок, як приклад безбожності запорозьких козаків так само дивно, як обвинувачувати у наш час всяку військову пораду про зберігання воєнної таємниці, скажімо, плянів війни, в передбаченні майбутньої кампанії.

Багато раз нам доводилося проїжджати через колишні володіння запорозьких козаків, багато раз нам доводилося бачити місця столиці цих низових лицарів, а також місця колишніх слобід і зимовників їхніх, і багато раз нам доводилося переконуватися, що січові козаки при виборі місця для свого "кишла" керувалися не тільки стратегічними міркуваннями, а й художнім, особливо, релігійним почуттям. Варто хоч би поверхово глянути на колишні місця запорізьких січей і на різні церковні речі, що збереглися з часу існування запорозьких козаків, щоб упевнитися з цьому. Відшукавши якийсь величний острів посередині Дніпра, або оглянувши якийсь підвищений ріг, т.-т. виступ на березі річки, і злаштувавши на ньому зовнішній, а з зовнішнього виділивши внутрішній Кіш, запорозькі козаки вибирали на ньому найкраще і найбільш відкрите місце, на якому, насамперед, споруджували церкву, а потім уже уже споруджували інші, необхідні для життя будівлі. "Нехай пишається храм Божий в небесній зисоті і нехай молитви наші линуть прямо від землі до Престолу Господа Бога..." В найтяжчих хвилинах і з сумних подіях церква заужди складала найголовнішу турботу січових козаків, – коли 1709 р., напр., запорозькі козаки втікали від москаля, то передусім врятували церковне добро.

Перша церква, як про це можна здогадуватися, була у запорозьких козаків близько 1576 р. в старовинному місті Самар, недалеко берега Дніпра. Саме місто розташоване було на правому березі річки Самари, за шість верств вище від того місця, де Самара впадає в Дніпро, проти теперішніх сел Одинківки або Куликова. Так чи інакше, але запорозькі козаки, маючи головним центром свого поселення місто Стару Самару, вже близько 1576 року звернули свою увагу на правіковий густий ліс, "дубову глибину", що знаходилася за 26 км. вище від міста, і тут, на широкому острові, між річкою

-518 діс пісні та пісністю відібрано у всіх юдейських містах
Самарію та іншими рукаами Самарчиком, побудували невеличку дерев'яну церкву "Георгіївською" на Камлю, прізваний за ім'ям свого спасителя та великого чудотворця Миколая, збудовану із деревом якоюсь приладдям, зображенням із зображеннями богослужебними книжками, ризницями та витинами для молитви. Церкви і срібонахів з Київського монастиря, а також 1602 року відкривалися на Самарському Миколаївському монастирі, запровадженому Михаїлом Галактіоном, але вже в 1648 році засновано Свято-Микитину Розі, якій було надано монастирські права. 1659 року відкрита відновленою церквою на честь Микитину Розі, якій було надано монастирські права. 1659 року відкрита відновленою церквою на честь Микитину Розі, якій було надано монастирські права.

Інформація про церкви в старому Кодексі від архістратига Михаїла, четверта з жовтня 1659 року, відноситься до Чортомльської Січі від 1659 року, якій було надано монастирські права.

Інформація про церкви в старому Кодексі від архістратига Михаїла, четверта з жовтня 1659 року, відноситься до Чортомльської Січі від 1659 року, якій було надано монастирські права.

Інформація про церкви в старому Кодексі від архістратига Михаїла, четверта з жовтня 1659 року, відноситься до Чортомльської Січі від 1659 року, якій було надано монастирські права.

Інформація про церкви в старому Кодексі від архістратига Михаїла, четверта з жовтня 1659 року, відноситься до Чортомльської Січі від 1659 року, якій було надано монастирські права.

Інформація про церкви в старому Кодексі від архістратига Михаїла, четверта з жовтня 1659 року, відноситься до Чортомльської Січі від 1659 року, якій було надано монастирські права.

З ВЕРНЕННЯ

ГОЛОВИ ЦЕРКОВНОЇ РАДИ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВІ МІТРОФОРНОГО ПРОТОІЄРЕЯ О. ІГОРЯ ГУБАРЖЕВСЬКОГО ДО ВСІХ ВІРНИХ І ПРИХИЛЬНИКІВ НАШОЇ СВЯТОЇ ЦЕРКВИ НА ТЕРЕНІ З'ЄДНАНОГО КОРОЛІВСТВА.

БРАТТА І СЕСТРИ

ОГОЛОШУЮ МІСЯЧНИК ДО ПОМОГИ УКРАЇНСЬКІЙ АВТОКЕФАЛЬНІЙ ПРАВОСЛАВНІЙ ЦЕРКВІ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ І РОДУ ВСІХ БЕЗ ВИЙНЯТКУ ВІРНИХ І ПРИХИЛЬНИКІВ НАШОЇ ЦЕРКВИ ДОПОМОГТИ СЛОВОМ І ІДЛОМ УСПІШНОМУ ПРОВЕДЕННЮ ЦЬОГО МІСЯЧНИКА, що ТРИВАТИМЕ ВІД 15 ЛИПНЯ ДО 25 СЕРПНЯ ЦОГО РОКУ:

ЯЩЕ НЕ ЗВЕРТАВСЯ ДО ВАС З ПОДІБНИМ ЗАКЛИКОМ, АЛЕ ТЕПЕР ВІНИКАЄ В ЦЮМОУ КОНЄЧНА ПОТРЕБА.

ЧОМУ САМЕ ТЕПЕР?

ТОМУ, що НАША ЦЕРКВА НА ЦІЛКОМ НОВОМУ ДЛЯ НЕЇ ТЕНЕНІ РОЗШИРЮЄТЬСЯ, РОЗБУДОВУЄТЬСЯ І ПОТРЕБУЄ БІЛЬШИХ ВИДАТКІВ;

ТОМУ, що СПРАВА ЗІ СПРОВАДЖЕННЯМ У ВЕЛИКУ БРИТАНІЮ НОВИХ СВЯЩЕНО-І ЦЕРКОВНОСЛУЖИТЕЛІВ ЗАТРИМУЄТЬСЯ ЧЕРЕЗ БРАК КОШТИВ;

ТОМУ, що ТРЕБА УТРИМУВАТИ ІСНУЮЧИЙ ШТАТ СВЯЩЕНИКІВ, ДИЯКОНІВ І СЕКРЕТАРЯ-ДІЛОВОДА;

ТОМУ, що ПОТРІБНІ КОШТИ, щоб друкувати не на цикльостилі,

А В ДРУКАРНІ, "БРАТСЬКИМ ЛИСТОК", ЛІТТА СВЯТИХ, НОТИ ДЛЯ ЦЕРКОВНОГО СПІВУ, ПОРЯДСЛ ПРАВОСЛАВНИХ БОГОСЛУЖЕНЬ, ПОМ'ЯННЯ ТОЩО;

Т О М У, що треба помагати хворим і непрацездатним УКРАЇНЦІМ і іншим недасним потрібуючим, що опинилися в скрутному становищі на терені Німеччини, в таборах дп і поза ними, допомагати від імені Вашого бе з по се ре днь о;

А В ЦІЛОМУ ТОМУ, що наша церква не є на послугах ані советської партіярхії, ані на послугах інших церковних центрів, тому, що вона не має тепер своєї держави, такої ж вільної, як вільна в православній Українській душі світої нашої церкви.

АЛЕ ЦЕРКВА МАЄ В ІРНІХ ІЙ ЛЮДЕЙ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ. ВОНА є БІДНА, ЯК ВІДДАНА ТЕПЕР є наша Український народ. Але вона вірить у багатство нашого дука, брати і сестри, які підтримують нас на чужані.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД ЗНАЄ, що його церква є його совістью і буде надійно. Його силой, якщо розгорне тут ширше свою діяльність.

МИ ЗНАЄМО, що як наші брати по Христу Серби, болгари, Румуни, фіни, вибороли собі національні автокефальні православні церкви, так вибороми собі Українську автокефальну православну церкву і ми, Українці. Ми знаємо, що як тепер московським загарбникам, їх цей раз в образі "патріярха", хоче проковтнути румунську, польську, фінську, сербську православні церкви, знущуючи їх автокефалію, - що нашим словом означає незалежність, - не погоджуючись на цік із константинопольським святішим патріярхом, що дав автокефалію цим церквам, так простягає він свої ненаситні руки до нашої церкви на Еміграції. Але ми - по цей бік залишої заслони, а зокрема, ми, Українці, що з ласки боїв опинилися на терені великої Британії, є під захистом імперії, яка не визнає ніякого насильства над совістю людини.

ТОМУ НАМ ТУТ НЕ ТІЛЬКИ НІЧОГО НЕ ЗАГРОДУЄ, а є спрабою нашої християнської чести і поваги до нас з боку англійців і інших національностей, зберегти вірність і відданість нашій рідній Українській автокефальній православній церкві.

ТОМУ ТАК ПО-БРАТЬОМУ і по-християнському ставиться до нас англіканське духовництво, допомагаючи нам у всьому, запропонувши на богослужіння, даючи храми болі для користання тощо.

ТОМУ ТАК ШИРО, ПО-БРАТЬОМУ, ставиться до нас всі православні національні церкви, які не впливають політичних агресивних намірів в своє ставлення до нашої церкви і до нашого змученого російсько-польською агресією народу.

І ТОМУ МИ ПРОГОЛОШУЄМО ДІЛЛЬНУ УЧАСТЬ ВІРНИХ і ПРИХІЛЬНИКІВ НАШОЇ ЦЕРКВИ У ПОЖЕРТВАХ ПІД ЧАС МІСІЧНИКА РОЗБУДОВИ Української автокефальної православної церкви С ПРАВОЮ ЦЕРКОВНО-НАЦІОНАЛЬНОЮ ЧЕСТИ КОЖНОГО З НАС ЗОКРЕМА і ВСІХ РАЗОМ.

МИКОЛА I ВИРАХУВАВ, що на виготовлення і вмурування колонії цеглини того муру, яким він оточив з боку дніпра Києво-Печерську лавру, що тоді вже була перетворена царatom на щитаделю боротьби з Українськими православними церковними традиціями, - він витрачав один карбованець.

ТАК НЕХАЙ ЖЕ КОЛОНІЇ СВІДОМІЙ Українець і Українка пожертвують сьогодні зароблений своїм власним трудом в Англії один фунт на будівництво духовного церковного муру, який став би фортецею захиству наших церковно-національних прав і відродженіх Українських церковних традицій.

ЦИМ МИ ПОКАЛЕМО, що ми є, хоч тепер віднадії і обездолений, але свідомий народ, що дородить своєю честью, як найбільшим і осітаннім своїм багатством, що ми є народ, який розуміє, що як прийшов час, коли держава св. Великого князя Руси-України Володимира підтримала нашу святу православну церкву, так прийде час, коли наша церква не залишиться невдачною і підтримає Українську державу.

ЧЕРГАЙ ПОЖЕРТВУВАНА ВАМИ ВІЛ УСЬОГО СЕРЦЯ ШИРА ДОПОМОГАТИ

ЛЕННЯМ ВАШОЇ ЛЮБОВІ ДО ГОСПОДА БОГА, ЙОГО СВЯТОЇ ЦЕРКВИ І МНОГОСТРАДАЛЬНОГО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.

З любов'ю у Христі

І. Губаржевський, мітр. прот.,
Голова Церковної Ради У А П Ц
на Велику Британію.

Лондон, 2. Ф. 1948
липня, 8. дня.

ПРИМІТКА: Повні поіменні списки жертводавців будуть вміщуватися в "Українській Думці" і в "Братському Листку". Квити про одержання пожертв будуть негайно надсилятися жертводавцеві. Підписані листи будуть засвідчені моїм особистим підписом і церковною печаткою нашої Церкви. Прізвища збирників і відзначення їх діяльності будуть подаватися в названих вище часописах. Звіти про витрати пожертвуваних сум будуть вміщуватися що три місяці у "Братському Листку".

- - - - -

З В І Т

Голови Церковної Ради УАПЦ на Велику Британію
про діяльність Української Автокефальної Православної Церкви на терені З'єднаного Кородіства.

Виголошено на засіданні Церковної Ради 3. липня
1948 р. Лондон, 31, Голланд Парк.

Високодостойні Члени Ради!

Маю за честь скласти Вам звіт про діяльність нашої Церкви з часу прийняття мною безпосереднього керівництва Українською Автокефальною Православною Церквою у Великій Британії.

Завдяки старанням Церковної Ради і великій оперативній допомозі п. сотн. Б. Панчука наша Церква у Великій Британії має на сьогодні деякі досягнення, а саме:

В Лондоні стали відправлятися українські православні Служби Божі щонеділі, виключаючи той час, коли мені доводиться бути поза межами Лондону, в робітничих і переходових таборах.

Відвідано 69 таборів, в яких відправлено Богослуження і проведено певну організаційну роботу. Спиняючись на відвідинах наших таборів у терені, з приємністю відзначую, що українських православних священиків вірні зустрічають надзвичайно тепло і сердечно. Англійська адміністрація таборів теж, як правило, дуже мило ставиться до наших священиків, що відвідують табори, і робить все, щоб виявити у цьому ставленні свою шляхетність і доброзичливість. Винятком з цього погляду були лише два табори: один переходовий, а другий великий табір для робітників-текстильників, в яких адміністрація під цим оглядом виявила себе не на висоті становища, очевидно, перебуваючи під впливом вороже наставленої до українців національної групи, що втерлася в довір'я англійського керівництва табором. Проте, огірчення цими двома поодинокими фактами було цілком компенсоване винятково сердечним ставленням до нас, особливо в цих таборах, з боку української робітничої людності.

Відвідування таборів переважно відбувалося в провінціях Ланкашир, Йоркшир, Кембрідж, Соффолк і Гертфорд.

Крім звичайних чергових відвідин, були і відвідини спеціального характеру, приміром, на великі свята чи для відзначення національних історичних подій. Такими були відвідини Манчестеру на Великдень, де велиcodня Служба Божа відбувалася в англіканській церкві при чималій кількості людей. Цим Богослуженям була започаткована діяльність нашої Церкви в провінції Ланкашир і в самому Манчестері. Незвичайними треба вважати і відвідини Лейтон-Башдарду, куди я прибув на запрошення вірних, щоб зідправити заупокійну

Службу Божу за спокій душ 7.000.000 українців, померлих 1933 року від голоду, штучно створеного большевиками в Україні. Найбільша англіканська церква у Лейтон-Бащарді була вщертъ заповнена українцями і сербами, які прибули з сусіднього і з інших тaborів, не зважаючи на великий щоць, і склали жалобні вінки на символічну могилу. На Службі Божій було понад 400 душ. До незвичайних Богослуг належить і Богослуження в Ліондонській церкві на Норфолк Сквер, що відбулося, як традиційна українська Служба Божа на Зелені Свята, в пам'ять полеглих борців за Віру й Україну. В церкві на Норфолк Сквер було понад 500 душ.

Звичайні відвідини теж по-суті не були звичайними. Тому, що наших священиків у Великій Британії є надто мало, а кількість тaborів є дуже велика, проїзд українського православного священика є для наших людей справжнім святом, святом спільноти молитви, любові і єдності. І, власне, дуже цінним є розуміння всіма українцями: православними і католиками, того преважного факту, що Українська Автокефальна Православна Церква не на словах, а на ділі бореться за зміцнення християнського ґрунту і духовно-національної єдності цілого українського народу, не накидаючи українцям-католикам православної віри і, одночасно, стоячи на варті непорушності православ'я. Пошана до релігійного почуття українців-католиків і любов до них нарівні з любов'ю до українців-православних, а також традиційно-національний характер нашої Церкви, дуже підносить любов і симпатії до нашої Церкви з боку всіх українців без різниці віровизнання: майже всі українці-католики моляться разом з нами на Службах Божих, діяльно допомагають нам церковним співом і висловлюють глибоке задоволення нашими відвідинами.

З огляду на розкиданість 12.000 наших вірних по 315 тaborах у Великій Британії, є неможливим до часу прибуття більшої кількості священиків регулярно відвідувати тaborи, а тим більше неможливо полагодити безпосередній регулярний контакт з вірними, оселеними у приватних приміщеннях. Тому такою пекучою є потреба видавати спеціальний український православний часопис, перше число якого вже вийшло у світ під назвою "Братський Листок". Це видання плянується як двотижневик, але перше півріччя воно виходить раз на місяць, поки розгорнеться і зміцніє. Читачі дуже добре прийняли "Братський Листок", і вже тепер редакція отримує замовлення від передплатників.

Наші люди не завжди знають історію нашої Церкви, в той час, як ворожий до Української Церкви чужонаціональний елемент, що негативно ставиться до всього українського, намагається зикривлювати факти, щоб спантельничити несвідомих людей. З огляду на перше і друге ми виготовили і видали брошуру "Українська Автокефальна Православна Церква"- нарис, опублікований виключно на факти і документальні джерела. Нарис дуже стислий і популярний, головна мета його - показати читачеві головно ті фактичні дані, які приховують вороги нашої Церкви.

Тепер ми працюємо над виготовленням брошур з життя святих.

Успішні переговори з висококваліфікованим фахівцем-етнографом дозволяють нам сподіватися, що нам пощастиТЬ видати книжку п.н. "Українські релігійні звичаї". Таке видання було б дуже корисною справою, особливо тому, що додержування цих дорогих нам звичаїв захищане, поперше, безбожницькою советською рукою, подруге, - перебуванням далеко від Рідного Краю, на чужині.

Вже тут, в Англії, ми видали першу серію українських листівок, як пробний шар, для підтримки нашого видавничого фонду і Церкви в цілому.

Крім власної видавничо-творчої праці, наша Церква у Великій Британії успішно популює українську православну літературу, одержувану з-поза меж Острова.

Завдяки опіці національного високопреосвященства Високопреосвященішого ВАДИКІ МСТ ІСЛАВА, ми одержуємо регулярно, щочасто, на жаль з чималим запізненням, канадійський православний часопис "Вістник", а також одержали чималу кількість українських календарів і молитовників, які розсилаємо в терен.

Розіслано в терен також 70 примірників брошури о.прот.Ю. Татомира - "Христос - моя сила".

Переходимо до взаємин наших з іншими православними Церквами, що мають своїх вірних у Великій Британії.

Сербська Церква виявляє своє братне ставлення до нашої Церкви і її вірних. Православні українці з почуттям великого задоволення відзначають в листах до мене і особистих розмовах, що сербські священики, відправлючи в таборах Службі Божі в тих таборах, де є українці, згадують в молитвах після сербського Патріярха, нашу Церкву й український народ. Таке ставлення викликає у наших вірних задоволення тим, що сербські священики відвідують табори, де є українці, і наші люди охоче бувають на сербських Богослуженнях.

Латвійська й естонська православні Церкви в особі своїх представників теж довели цілковиту можливість братньої церковної співпраці з ними, і це викликає в нас почуття християнської радості.

Польська православна Церква у своїй заплутаній тактиці є для нас цілком зрозуміла. Всна сидить на двох політичних стільцях і, ведучи гру за придбання собі вірних, взамін польського корпусу, який поволі, але невпинно демобілізується, - один раз ставить польську карту, а другий раз російську, але наслідком буває завжди пропраш в очах вірних. Людям видно, що провід цієї Церкви заангажований в російських і польських агресивних товариствах. Про це свідчать публікації польської преси, а також самі єпископи цієї Церкви /як, напр., єпископ Матвій/, польські православні священики і інші. Тому до цієї Церкви ми обережно приглядаємося, не провадячи з нею ніякої боротьби, спостерігаючи лише ту боротьбу, яка провадиться на британському терені в середиці цієї Церкви. Якщо б польська православна Церква зуміла або захотіла очиститися від своєї нецерковної діяльності, ми щиро б це вітали.

Російська православна Церква на терені Великої Британії поколена на дві ворохі одна одній частини: церкву, підлеглу московсько-советському патріярхові і церкву, підлеглу Синодові Російської Зарубежної Церкви, очолюваному Митрополитом Анастасієм. Ні з тією, ні з другою ми ані зв'язків, ані безпосередніх сутичок не маємо. У всякім разі зв'язків з будь-якою советською церквою ми мати не можемо і не хочемо, а зв'язки з зарубежною російською церквою можуть мати місце лише тоді, коли для цієї Церкви стане нарешті ясним, що сорока мільйонний український народ має право на своє вільне життя і на свою незалежну від Москви Церкву.

З грецькою православною Церквою ми не мали досі ніяких перекод до нав'язання дружніх стосунків.

З огляду на важливість збереження середнаціональної єдності в українському народі і, зокрема, в сучасній масовій еміграції, не-другорядним є питання взаємин Української Автокефальної Православної Церкви з Українською Католицькою Церквою. Любов і повага, якою оточена наша Церква з боку католиків-мирян, є найбільш промовистим доказом характеру цих відносин. Українці-католики бачать, що ніякої агресії щодо їхніх релігійних переконань ми не провадимо, а в той же час пересвідчується, що не тільки по лінії національній, але та-кож по лінії християнській ми зважаємо їх за своїх рідних братів. На наших Богослуженнях в терені часто співають католицькі церковні хори й українці-католики майже в повному своєму складі моляться разом з нами, в деяких місцях створюються об'єднані парафіяльні Ради. Незабаром по моєму прибутті до Англії, як відомо, відбулася спільна нарада обох священиків обох українських Церков, на якій ми знайшли спільну мову в обговоренні справи нашої діяльності. І, маю враження, що більшість священиків запроваджують ухвали цієї наради в життя, хоч випадок з однією проповіддю в Манчестері і деякі потягнення відповідальних осіб в Лондоні промовляють про те, що окремим відповідальним особам дещо бракує широти і розуміння потреби братнього співжиття обох українських Церков в інтересах нашого єдиного народу-страдника: духовно-моральну сторону розвитку якого повинна і може забезпечити лише гармонійна співпраця, - розуміється, в межах канонічної дозволеності, - обох українських Церков.

Кілька слів про розвиток нашої Церкви з столицею Великої Британії і в терені. Ми боремося за належну поставу українського православного життя в Лондоні, добре усвідомлюючи собі, що Лондонська парафія далеко ще не є зразком для інших наших православних парафій на території. Але наші парафіяни-лондонці мають добру волю працювати

на благо Української Церкви. Це допоможе нам підніматися з щабля на щабель по сходах духового удосконалення на рівень духової свідомості православних християн, наших дідів і прадідів -українців від духа, плоті і крові. Для дальнього зростання нашої Лондонської парафії конче потрібне залучення до її духового життя найближчих гостей, розташованих довкола Лондона. В цьому напрямку ми вже зробили деякі заходи. Тепер провадиться оформлення переговорів щодо постійного церковного богослужбового приміщення, храму, на що маємо вже дозвіл Його Ексцепції Єпископа Лондону. Думаемо, що контракт на користування храмом буде підписаний найближчим часом. У цій справі немало попрацювали п. сотн. Панчук, п. др. Коростовець і п. сотн. Сальський, за що вважаю своїм приємним обов'язком скласти їм сердечну подяку.

Терен - гостелі, розкидані по цілій Англії, Валлії і Шотландії, - викликають в мені два однаково сильних, але цілком протилежних одне одному почуття: радості і суму.

Почуття радості викликається ширістю і відданістю, що їх я завжди відчуваю при зустрічі з нашими прекрасними українськими лідьми. Ніде, ні в одному таборі не зустріли мене холодно або непривітно. Почуття радості викликається тим, що ці люди, насамперед питаютимуть від нас Правди Христової, хочуть, щоб ми поновнили їхні запаси віри, нації і любови своїм словом, своїм прикладом і своєю працею. І тому такими нещирими і неправдивими я вважаю слова польського православного єпископа Матвія, що наші вірні є безбожники. Треба або нічого не бачити і бути глухим, або мати злу волю до всього українського, щоб не знати, що українці є один з найрелігійніших народів слов'янського Сходу. Наш народ є глибоко релігійний народ, готовий віддати життя своє за Святу Віру, але тільки тоді, коли його релігійного почуття не будуть використовувати ані в інтересах советсько-російської, ані в інтересах польської загарбницької політики, що іноді шукає доступу до їхніх сердць під церковним прикриттям. Почуття радості викликається тим, що наші люди в таборах, знаючи про тимчасовість їхнього там перебування, насамперед, дбають про влаштування не тільки тимчасових каплиць, а й і про інші влаштування спеціально оздоблених і збудованих всередині за всіма правилами православних церковних вимог церковець, і то виключно засобами і працею самих вірних. Незабаром, як Господь благословить, я маю виїхати до Гіклетон-Гостелю, освячувати новопобудовану церкву з цьому гостелі. Церква має вівтар, солею, іконостас, оздоблений образами роботи місцевого майстра, панікадило і т.д. Маю відомості, що провадиться готовування до побудови такої ж Церкви в гостелі-школі шахтарів у Ботішем і в інших місцях. У зв'язку з цим я визнав за потрібне благословити виробництво переносних іконостасів для церков українських гостелів Великої Британії. Почуття радості викликається та-кож великим інтересом до релігійної православної книжки, як видаваної в Англії, так і з-поза її меж. Успішно поширюється Св. Еіблія українською мовою серед вірних, молитовники, образи, листівки, канадський часопис "Вістник", наш "Братський Листок". Тому ми готовуємося до розширення бази нашої видавничої діяльності, для чого шукаємо середників для зміцнення наших фінансових можливостей. В зв'язку з цим я вважаю потрібним оголосити місячник допомоги нашій Церкві, яку мали б подати наші вірні з терену і інші чинники. Вірю, що наші люди, переконані горем, яке вони пережили, в потребі змінення Рідної Церкви, зрозуміють вимогу часу і підтримають нас грішми та-кою мірою, якою це нам буде потрібне. Почуття радості викликається тим, що наші люди співчують біді інших і сердечно відзиваються на наші заклики допомогти хворим положеним і іншим потребуючим, лише хочуть бачити цілком реальне здійснення цієї їхньої допомоги. Тому, я ставлю питання про організацію допомоги хворим і інвалідам ДП, що покищо, зле не знаємо, чи на довго, залишилися в Німеччині і дуже, як про це свідчать одержувані мною листи, цієї допомоги потребують. Як показала практика Канадської Православної Церкви і Православних Церков Сполучених Штатів Америки, Церкви взяли допомогу, що збирається по лінії Церкви, в свої руки, і ефект цього твидко відчули вигнанці-українці в Німеччині. Я сам відчув це на собі, бо теж одержував цю допомогу. Дуже добре буде, якщо той, хто сортува-

тиме допомогу, буде знати прізвище того, хто пожертвував її йому, і, крім нас, зможе сам подякувати добрій цущі, що склала жертву, і тим зробити жертвовавцеві приємність від переокнання, що його жертва підтримала людину в біді. Почуття радости викликається тим, що смертоносне міжнартійне взаємопоняття мало цікавить наших вірних. Головним бажанням їх є створення Самостійної Соборної Української Держави, серцем, душою і совістю якої була б вільна, незалежна Свята Церква. Во народ побачив, що держава без Церкви є будівля на піску. Нарешті, почуття радости викликається тим, що народ наш любить своє рідне, не зневажає пошани до доброго чужого, зберігає себе в добром моральному стані, добросовісно працює і по гостелях здебільшого має добре організовані громади.

Почуття суму викликається, насамперед, тим, що ми не даемо нашим людям того, що їм потрібно.

Ми не даемо їм у таборах справжньої духовної опіки. Не може вважатися релігійною опікою те, що два священики їздять по цілій Англії на терені якої розташовано 315 відомих СУБ-ові гостелів з українцями, об'їхали на сьогодні до 70 гостелів і об'їдуть решту по одному разу, приблизно, через 10 місяців. Це не є духовна опіка.

Наближення до здійснення духовної опіки може бути лише тоді, коли ми будемо мати на кожну округу одного священика, який систематично буде обслуговувати гостелі своєї округи і керувати їх духовним життям. Тому я ставлю перед Вами, шановні Члени Ради, і перед Керівником в справі релігійної опіки о. П. Айсоном іще раз справу негайного збільшення кількости українського православного духовництва у Великій Британії. О. Айсон обіцяв довести цю кількість в найближчому часі до 6 священиків. На сьогодні картина така. Наявні є такі священики УАПЦ на нашему терені: мітр. прот. о. І. Губарhevський, що як керівник Церкви повинен об'їздити табори, керувати діяльністю Церкви в Лондоні, мати постійний контакт з представниками влади й англіканської Церкви, провадити прямо листування, бути редактором "Братського Листка", і автором ряду наших видань, а **найголовніше**, і найтяжче - самому здобувати фонди на розбудову Церкви, яка, крім випадкових пожертв вірних, від установ чи українських організацій ні одного шілінга не має, в той час, як самі подорожі поглинають великі кошти. Другим священиком є о. Дев Опока, призначений на округу Ланкашир, Чeshire і Йоркшир, що має в цих округах, населених великою кількістю українців, багато об'їздів і іншої організаційної роботи. Третім священиком, що має благословенство Владики Митрополита на пастирську діяльність у Великій Британії є о. ієромонах Іоан Скаkalський, що перебуває на становищі військово-полоненого, обслуговує православних українців дивізії "Галичина" і може бути цілковито в нашему розпорядженні лише по звільненні з полону. Четвертим священиком є о. протоієрей О. Довгаль, що працює як робітник в таборі Літтл Аддінгтон і буде на наше прохання цими днями звільнений з роботи і переведений в наше розпорядження. Є дозвіл на прибути до Англії як діючих священиків нашої Церкви о. протоієрея Ю. Татомира й о. П. Опаренка. Крім того, як робітник, працює в одному з гостелів в Англії наш священик о. А. Мирошниченко. Таким чином, ми внаслідок постійних старань маємо надію в недалекому майбутньому мати шість-сім священиків. Це все завдяки тому, що англійські чинники, які відають справою чужоземних церков у Великій Британії ставляться до нас дуже добре. Проте, поки що маємо лише двох вільних священиків, і тому належне обслуговування всіх вірних нашої Церкви є фізично неможливе. Незабаром маємо прийняти у свою розпорядження нових священиків. Треба серйозно задуматися про оплату дороги тим, що приїжджають з Німеччини, що становить одинадцять фунтів на кожну особу, а також про утримання їх в Англії. Тому, знову на перші місяці потрібна допомога вірних, потрібна спеціальна місячна збірка, про яку я вже згадував вище.

Почуття суму викликається також тим, що Церква натрапляє іноді на недостатнє розуміння ваги і складності її діяльності серед українців саме тут, у Великій Британії. Треба всім усвідомити собі, що люди страшенно розкидані по цілій Англії; навіть при наявності шести чи й дванадцяти священиків священикові мати живий постійний контакт з усіма своїми парафіянами буде неможливо. Треба допомогти

Церкві в її складній роботі відвідування таборів, полегшити її працю, що має тепер, переважно, організаційний характер. Треба всім усвідомити, що до Англії приїхали, переважно, одинаки, над якими не може мати морального впливу ані сім'я, - бо її, як правило у наших людей, що опинилися в Англії, немає, ані держава, - бо вони покищо, навіть, мови англійської не розуміють, - ані місце традиційне виховання, - бо вони його іноді і вдома звсім не мали, - на них може мати моральний вплив лише Рідна Церква, але лише при наполегливій, терпеливій і постійній роботі над цими добрими і розумними людьми. Треба всім усвідомити, що Церква не є квітка політики, а вона є корінь духа і існування нації. І тому обов'язком усіх українських громадських організацій є всіма способами допомогти Рідній Церкві розширити діяльність її серед вірних, не повзаючи по поверхні, а вхідчи в глибину справи, бо повзання поверху не може задовольнити Рідну Національну Церкву, яка відповідає перед Господом Богом за майбутнє нашого народу, бо його майбутнє по-в'язане з силою його релігійного почуття і висотою його моральності.

Почуття суму викликається і тим, що наші люди часто почувавуть себе самотніми сиротами. Родин їхніх з ними немає, і вони часто тяжко сумують, хоч і матеріальне становище їх є багато краще, ніж було в Німеччині. Вони сумують за родинами, які залишилися вдома, вони сумують і за родинами, які залишилися в Німеччині. Вони сумують часто просто від самітності особистої, бо, опинившись десь в глухій провінції у фармера, буквально не мають до кого слова сказати, не знаючи англійської мови. На цьому ґрунті бувають трагічні випадки, а за це мусить нести моральну відповіальність Церква, що повинна підтримувати духовно своїх дітей.

Проте, і радісні, і сумні факти нашої церковної дійсності у Великій Британії говорять про одне: є всі дані до дальнішого піднесення діяльності Української Автокефальної Православної Церкви на цьому терені, треба лише сконцентрувати всі сили, духові і матеріальні, щоб великі завдання, які ставить перед нами дійсність, були, за помічю Божою, виконані добре і вчасно.

/Закінчення в наступному числі/

- - - - -

ВІДКРИТТЯ ЛАМБЕТСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ В КЕНТЕРБЕРІ

1. липня в Кентербері відбулося урочисте відкриття традиційної ламбетської конференції Англіканської Церкви під головуванням Його Еміненції Архієпископа Кентерберійського д-ра Фішера.

Крім єпископату і середнього духовництва Англіканської Церкви, що брали участь в урочистому відкритті конференції, в урочистостях брало участь також і православне духовництво: єпископат і духовництво польської, грецької, сербської, латвійської, української, естонської, російської і інших Церков.

Спеціальний поїзд відвіз нас з Лондону до Кентербері, що прибув на місце призначення об 11 год. Зразу ж ми пішли оглянути Кентерберійську катедру, найдавнішу в Англії. Вона величава, але ще відчувається сліди збомбардування під час останньої війни.

Поснідавши після оглядин, ми пішли знову до катедри, де мала відбутися церковна урочистість.

Урочистість почалася виходом приблизно двох сот англіканських священиків, що зайняли місце в передній частині церкви /наші місця були попереду них, по боках катедри перед дверима вівтарної частини катедри/. Потім рушив у мантіях і з жезлами православний єпископат, що йшов за репрезентантом сербської православної Церкви. За ним ввійшли представники міста в традиційних середньовічних вбраних і париках з регаліями міста. Потім рушив англіканський єпископат, що прибув як з самої Англії, Валії і Шотландії, так і з інших держав, країн і частин світу, напр., з Японії, Китаю, Індії, Африки, Нової Зеландії, Австралії, Ірландії, Цейлону, Канади, Сполучених Штатів Америки, тощо. З тих, які йшли з цьому

компактному поході /бо багато йшло пізніше в групі Кентербері і разом з самим Архієпископом Кентерберійським/ ми налічили 529 єпископів.

Після прибуття єпископів, почалося безпосереднє готовування до зустрічі Архієпископа Кентерберійського. На схода, що ведуть до вівтарної частини храму, з'явилися сурмачі-герольди, в синьо-червоних вбраних, з величими сурмами і прикріпленими до них прапорами, нижче розташувався великий хор у спеціальних одягах, розташований двома шпалерами від вівтаря в напрямку до входу. Вийшло кілька духовних осіб з архієпископським великим хрестом назустріч до вхідних дверей катедри, різко й урочисто засурмили сурми, заспівав хо, съ в підхопили духовенство і вірні, і ввійшов Архієпископ. У вівтарній частині відбулася Служба Божа при участі прекрасного хору і церемонія скінчилася.

Десятки фотографів фотографували нас на кожному кроці, сотні хлопців, дівчат і людей старшого віку спинали нас на кожному кроці і просили розписатися в їхніх пропам'ятних альбомах, питали, хто ми, якої Церкви, і здебільшого, коли чули про Українську Автокефальну Православну Церкву, спішили похвалитися, що вони знають українців, що це добрий народ, - і приємно було чути ць похвалу нашим браттям-труженикам на чужій землі, а також радісно було ще раз перевіркуватися, що за короткий порівняно час не стало ні одної країни, де б не знали про Україну, як про окремий великий народ. Приємно було упевнитися, що про це знають всі, навіть далекі від нас народи, крім деяких росіян і поляків, які виявляють щодо цього меншу обізнаність, ніж, скажімо, ново-зеляндці, аргентинці, чи хто інший.

Опісля пішли ми до ведичевного шатра, в саду, де гостинний Господар кафедри приготував для сотень духовництва прекрасну безплатну перекуску з часом, морозивом і т.д.

Над вечір спеціальний поїзд привіз нас назад до Лондону. Під час цієї подорожі ми мали дуже цікаві дружні розмови з представниками православних національних Церков, які, віримо, не залишаться без добрих наслідків.

- - - - -

ГОЛОВА ГРЕЦЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ АРХІЄПІСКОП ГЕРМАНОС ВИЇХАВ ДО МОСКВИ

За відомостями, які ми одержали з латвійських і польських церковних джерел, Голова Грецької Православної Церкви Архієпископ Германос виїхав на побачення з советським патріярхом. З цієї подорожі Архієпископ Германос ще не повернувся.

МОСКОВСЬКИЙ ПАТРІЯРХ ТРАТИТЬ ВПЛИВИ

"Вістник" - Православний Російський Собор Американської Церкви в Сан Франціско, який не погодився прийняти умови Москви щодо місцевої автономії, писав у своїй відозві після собору, що "трудні обставини, а сособливо урядова контроля Патріярха Московського со-всеською владою в закордонних відносинах не дозволяє на жодну за-лежність, чи то адміністративну, правну, або матеріальну - від Москви".

- 0 -

СТАН РЕЛІГІЇ В СОВЕТСЬКІЙ РОСІЇ

"Вістник" - Др. Й.Л. Громадка, декан факультету Івана Гуса в Празі, який недавно повернувся з Росії і мав нагоду приглянутися до церковного і релійного життя в цій країні, сказав таке: "Я не думаю, щоб православна офіційна Церква в Росії могла стати джерелом духовно-релійного відродження советського суспільства в теперішньому часі".

Коли його питали про можливість християнського навчання і виховання, він сказав: "Не зважаючи на запевнення Московського патріярха, ставлення советського уряду до релігії і церкви. . че змінилося в принципах і надалі залишається ворожим, бо молодь черпає

своє надхнення з інших джерел, а не з християнської духової культури".

- 0 -

ДАЛЬША ЦЕРКОВНА ПОЛІТИКА МОСКВИ

"Вісник" - В часописі "Нью Йорк Таймс" з 7. травня є повідомлення з Парижу, що характеризує дальшу церковну політику Москви. Там говориться, що Російська Православна Церква, яка є під цілковитою контролею більшевицького уряду, намагається тепер придбати до своїх рук Православну Церкву в Польщі /за складом своїм українську/, в Мадярщині і в Фінляндії, а також хоче підкорити собі православних емігрантів у Франції. В повідомлення говориться, що дипломати розуміють значення таких московських маневрів, - Москва хоче з церковного боку поширити своє панування і придбати до своїх рук усе ще гініше, ніж дотепер.

Ще в 1946-47 рр. Московський патріярх ставався приєднати до себе фінляндську Православну Церкву і православних емігрантів у Франції, але це не вдалося головно через перешкоди з боку патріярха царгородського, - говориться в повідомленні.

Москва старається довести, що Царгородський Патріярх не має права до Церкви у Фінляндії і Польщі, ані до емігрантів у Франції. Москва каже, що Царгород не мав права рішати про автокефалію /незалежність/ Церкви в Польщі в 1925 р. /про автокефалію Української Православної Церкви під Польщею/, а московські адвокати стараються довести, що коли Церква на якихось просторах належала до Російської Церкви перед революцією /1917 р./, то вона і далі туди має належати, хот би зайдли політичні зміни. А що Православна Церква, яка після була під Польщею, і Фінляндська, була залежна від Російської Церкви, то так має бути і тепер.

Поки що православні у Фінляндії й у Франції заявили, що піддадуться московському патріярхові лише тоді, коли на це згодиться царгородський патріярх.

В повідомленні є увага, що без сумніву Москва примусить фінляндську Церкву формально підкоритися Москві. У Франції ж Москва не має сили.

Що ж до православних у Мадярщині, то Москва каже, що "з власної волі" вони просять московського патріярха, щоб той взяв над ними провід. Мадярщина в російських руках. Коли ж посланці Царгородського Патріярха хотіли б прибути до Мадярщини, щобі вглянути в церковну справу, то мадярський уряд до Мадярщини їх не впустив.

Так сказано в повідомленні. Але треба розуміти, що в Москві справа з Церквами - в колишній Польщі /Волинь/, у Фінляндії і Мадярщині давно вирішена, а ті ніби заходи, щоб іх приєднувати є політична комедія. Бо як можуть ті, що опинилися в більшевицьких руках, не "піддаватися радо" Москві?

- - - - -

ВІДВІДУВАННЯ ТАЕОРІВ

85. табір полонених вояків української дивізії "Галичина"

Приїхали ми з протодияконом о. Ю. Поченюком на стацію Єрідон у вівторок 22. червня. За кілька хвилин по нас приїхала військова машина. Шофер, повнолицій, енергійний і привітний українець привіз нас до тaborу військово-полонених. На воротях нам салютував вартовий, як виявилось потім, диригент українського православного хору п. Кліщ. Хлопці, як хлопці - наші, а не чужі: з радістю зустріли, відпровадили у заздалегідь приготоване приміщення. Коли ми йшли до відведені нам квартири, нас зустрів о. ієромонах І. Скальський, щира і віддана нашій справі людина, співстрадалець у всіх терпіннях своїх побратимів. Незабаром у приміщення прийшов, щоб привітати нас і запросити до англійського команданта, п. майор, поляк за національністю, прізвища якого я, на жаль, не запам'ятав. Разом з ним я пішов до англійського команданта тaborу, який дуже мило прийняв мене і запросив поснідати з ним.

Згодом пішли в каплицю. Відправили вечірню, а потім панаходу

по полеглих за Віру й Україну, бо ми приїхали в тиждень по Зелених Святах. Співав добрий православний хор під керівництвом диригента п. Кліща. Присутні українці - православні й католики, з великою увагою вислухали проповідь. Урочистість Богослужіння з дияконою і добрым хором справила, як говорили нам вояки, велике враження.

Потім почалися рясні відвідини приміщення, в якому я ночував. Хлопці скаржилися, що німців уже звільнили, а іх ще досі тримають в полоні. Кажуть: "німецьких генерадів, і то повипускали, а нас тримають. Чому? Наші хлопці з одчю збираються кинути працю, деякі пописалися до Німеччини, байдорий досі вояцький дух занепадає."

Почав з'ясовувати їм ситуацію. Говорив, що не варто останнім часом, коли вже найтяжче залишилося позаду, а до звільнення все ж таки час недалекий, псувати собі майбутнє нерозважними вчинками. Виїзд деяких людей до Німеччини не врятує їхнього становища. Так часто буває, що плавець, довго борючись з водою стихією, зневірюється в своїх силах і втрачає їх аж коло самого берега і може втопитися в той час, коли рятунок так близько. З надією на ласку і силу Божу треба зробити ще одно зусилля, зібравши всі сили душа...

Треба всім нам підтримати цих рідних і дорогих людей, які стільки вистраждали, яким з усіх боків стільки обіцяли і які так зневірились у цих обіцянках.

Але під час розмов з цими людьми я з радістю виявив, що в них ще є внутрішня живуча українська сила, яка допровадить їх до твердого і надійного берега.

На угій день військове авто, яке дало нам англійське командування табору, відвезло нас до табору-школи шахтарів.

- 0 -

Табір-школа шахтарів у Ботішемі

До машини, якою ми приїхали, підійшов мій давній знайомий, ще з т. Гайденав, п. інж. А. Донченко і визначив мені разом з дуже мілим перекладачем місце моого короткочасного осідку. Як і скрізь, почали напливати люди, вільніші - в першій половині дня, зайняті - пі у другій. Ось скромний, майже сором'язливий п. Борис, католик, висловлює свою радість з приводу моєго приїзду і зараз же просить вибачення, що зараз повинен піти назбирати квітів на оздоблення аналоя, перед яким я буду відправляти Богослужіння, а приде ще раз пізніше. Ось високий сухорявий п. Огієнко прийшов порадитися і розповісти, як він боровся за Українську Автокефальну Православну Церкву на Великій Україні і як радіє тепер, що наша Церква розгортає свою опіку над українцями у Великій Британії і багато інших...

Іду зголоситися в управу табору. Там знайомлюся з дуже симпатичною і поетичною людиною, п. др. Романівським, який детальніше вводить мене в курс справ таборового життя. Він розповідає про зміщення українського громадського життя в таборі з часу обрання на голову таборового осередку СУБ-у п. інж. Донченка, який зразу ж і по нинішній день працює дуже енергійно, від п. Доктора я дізнаюся і про ряд інших цікавих для нас речей. З п. Перекладачем ідемо до Керівника групи шахтарських шкіл цієї округи п: дир. Жуна. Це високий стриманий і підтягнутий англієць. Він мені розповідав про тип його школи, дві діві системи викладання англійської мови в цій школі, про те, що українці добре вчаться, що він не має на наших людей ніяких скарг. Ми умовилися з містером Жуном, що зустрінемося на другий день ще раз після того, як я проведу загальні збори, почую побажання і враження людей. Після того я зустрівся з господарчим директором табору мр. Медвей, - той теж висловив задоволення нашими людьми і просив передати їм на загальних зборах деякі свої побажання. О 7. годині вечора ми прийшли відправляти Службу Божу. Відведена для цього велика зала була гарно прибрана. Аналої бувувесь у квітак. В рушниках - образ за аналоєм. На середньому аналої посеред залі тільки що зроблений хрест і дошка на свічки. Місце для священика застелене. Зібралися майже всі українці без різниці віровизнання. Співали греко-католики і православні

разом, як уміли, від широго християнського українського серця. В кінці молебня я почав читати молитву втікачів. Молитва з'єднала в моїй душі Рідну Землю з Богом. І в цьому молитовному зосередженні я почув в схлипи, частіше й голосніші. Люди плакали. Теж без різниці віровизнання. Бо природно-християнська єдність була сильніша від штучного розрізнення. І відчуття того було для мене найбільшою радістю...

Молитва розпалила в мені якусь особливу силу, з якою я став на проповідь. Я говорив про те, що відчув: про силу віри, про силу єдності, про страждання і духову перемогу, про тих, хто умер за Батьківщину, щоб вічно жити для неї, про бессмерття душі, про вселюдську любов, про боротьбу з антихристом і слугами його, про вільність людської душі і волю народу...

Коли ми закінчили Богослуження, в душі була якась особлива насолода і жаль спускатись з неба на землю. Але треба...

Після відправи були загальні збори. Після моєї доповіді про значення Союзу Українців у Великій Британії, почався жвавий обмін думками. Голова місцевого осередку СУБ-у п. інж. Донченко на моє прохання висловлювати своїх побажання висловив думку про потребу висвітлювати в часописі "Українська думка" правно-економічний матеріал для шахтарів, оскільки таких з-поміж українців в Англії буде дуже багато. Він же висловив думку, що в їхній школі потрібен інструктор-українець, який би давав пояснення українцям їхньою мовою, як це роблять тут інструктори- поляк, німець і серб. Далі п. Донченко зупинився на потребі створення світлиці для українців, розселення робітників по таборах не мішано, а групами за національною ознакою, створення української бібліотеки, збільшення кількості українських і ілюстрованих англійських часописів і спортивних журналів.

Далі присутні просили вияснення про можливості в Англії розгортання діяльності СУМ-у і Пласту.

Всі діяльно підтримали виступ про потребу регулярного релігійного обслуговування вірних.

Стояли питання про тривалість і забезпечення річних відпусток по році праці, про вступ до тред-юніонів, до якого тред-юніону мають вступати робітники штафу, коли можуть наші люди їхати до Аргентини, чи тільки по році праці, чи й раніше і цілий ряд інших питань, загальних і приватних. На деякі питання я відповів з місця, деякі обіцяв поставити на обговорення з проводом табору, а деякі - піднести в Централі СУБ-у.

По зборах і на другий день знову окремі зустрічі, особисті прохання, враження...

- Чи знають о. Мітрат, що деякі з нас вперше чують Службу Божу в живій українській мові? Це щось прекрасне, чарівне і дуже впливає. Ми й не сподівалися, що так. А чи завважили о. Мітрат, що деякі під час молитви плакали?

На другий день ранком керівник шкільного комбінату прислав п. Перекладача з запрошенням до себе: він дуже цікавився вислідом вчорашніх зборів. Ми почали обговорювати поставлені на зборах питання.

Наслідком обміну думками була згода п. Жуна дати учням школи цикль лекцій про правне становище шахтарів у Англії, зокрема, про становище їхніх, майбутніх молодих шахтарів; досягнено згоди при прикріпленні до учнів-українців українця-інструктора, і про поселення учнів в бараках за національною ознакою; обіцяно збільшити кількість англійських часописів і журналів, щодо української і інших національних книгохрібень, що є це справа національних громадських організацій.

По обіді ми виїхали в табір Вест Вратінг таксівкою, яку винайляли українці школи-фабору в Ботішем. Вони зробили все, щоби виявити пошану і любов до нас і залишили в нас по собі світлі, хороші спогади...

- 0 -

ПЕРЕДПЛАЧУТЕ ЧЕРЕЗ ЦЕРКОВНУ РАДУ УАПЦ НА ВЕЛІКУ БРИТАНІЮ ЗМІСТОВНИЙ І ЦІКАВИЙ ЧАСОПИС "ВІСТНИК" - ОРГАН УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В КАНАДІ. ВИХОДИТЬ ЩО ДВА ТИГНІ.

Перехідний табір Вест-Вратінг

Я довго сидів в машині, поки о. протодияконові пощастило з'ясувати, де ми маємо зупинитися. Потім для виконання деяких формальностей пішов в Управу табору я. Холодно, сухо, непривітно. Дали нам приміщення коло каплиці.

Але утішою було те, що поки я чекав в авті, мене оточили наші люди, та ще й давні знайомі з Німеччини і приятелі: Семен Киричок, Семен Паназдир, Ткачук, Михайло Коробець й інші. Пішли в світлицю. Там, за скромним столиком, побачив я типового ученого, та ще й санскритолога, проф. Володимира Шаяна. Того самого, якого я знов з його творчості як ворога християнства на Україні, а захисника поганства. А вигляд такого скромного, не від світу цього, саме християнина, а ніяк не поганина. Зустрів мене дуже члено, привітно і зразу завоював до себе симпатію. Виявилося, що він отак собі працює для народу, ніякої посади не обіймає, ніяких грошей не дістася, прислали його як перекладача, добре обізнаного з англійською мовою, але таборовий провід не хоче, щоб був перекладач-українець...

Ніби на потвердження гіркого оповідання професора голосники подавали оголснення поганою, ламаною російською мовою. Я спітав професора, чому саме російською, і він відповів, що вважають цю мову за загальнозрозумілу для всіх добровільних робітників. Одним словом, і тут "общепонятний язык".

На кілька хвилин у світлицю ввійшов п. Лук'яненко. Знайоме обличчя і знайоме прізвище. Пригадав, - ми жили разом у Мохначці коло Криниці, він практикував медиком, говорив, що на Великій Україні керував великим церковним і світським хором, на чомусь грав і є фахівцем ще в якихось інших наук... Тепер він тут, - чекає в перехідному таборі, чекає і чогось шукає. Я попросив його допомогти на сьогоднішню вечірню і на завтрашню літургію організувати церковний спів і одержав відмовлення на тій підставі, що він є... католик. Католик? З якої пори? З Полтавщини? А як католик, то це причина? І в цю хвилину, наче ведений Божою рукою ввійшов справжній католик, не коньюнктурний, а таки вірний Української Католицької Церкви, колишній диригент українського католицького хору в Гайденав п. Яворський. "Отче Мітрате, це Ви, - слава Тобі, Господи, що Ти привів мене ще раз о. Мітрата побачити". Поцілувалися, на очі набігла неслухняна слізоза. "Приїхав помолитися разом з Вами Єогу, п. Яворський". - "Помолимося, о. Мітрате, помолимося, тільки я по-своєму, по-слов'янському". - "А хіба слов'янська мова проклята, то російські священики кажуть, що українська мова проклята, а ми ж таки, не качан капусти, а якусь голову маємо". - "Ви завжди веселий, о. Мітрате, завжди жартуєте". - "Добре мені жарти, та й серед ваших є такі ревні католики, що бояться українською мовою помолитися". - "Хіба, покажіть мені такого". - "А ось професор доктор пан Лук'яненко". Але Лук'яненка вже не було. Він зник, як зникне піч перед днем, як зникає пустий, вигаданий віруючий перед спровідним щирим сином своєї, чи то православної, чи католицької, віри, простим, без високих титулів, але щирим і надійним. Ми поговорили з п. Яворським, і він з великою радістю взяв на себе церковний спів у ці два дні.

В добре уладженій каплиці постійного типу ми звечері відпраздували вечірню і панахиду по полеглих. Люди в досить велику каплицю не вміщалися. Стояли в коритарі, коло відчинених вікон. Співали під керівництвом п. Яворського всі гуртом. Молилися разом українці, серби, православні, католики. Під час проповіді линули в середину церкви з коритара аж до самого мене. Сповідалося багато людей, і не тільки українці. Виходили з церкви, якісь заспокоєні, світлі...

До мене підійшли дві жінки і чоловік. Ще здалеку я побачив, що це Натороза і Котеленці. Натороза, це ще гайденавська сестричка, для якої церква - це все. За цю відданість Святій Православній Церкві я її дуже любив. "Сестро, це Ви?" Відповідає: "Слава Єогу, що я Вас бачу", - сама сміється, а на очах слізи.

Котеленці запросили нас з о. протодияконом на вечерю. Вечеря була добра, українська-англійська: яєчня, бекон, сало, солодощі, чай. Господар звімкнув радіо, але жінка заперечила: "Так зи-

ключи його, хай не гарчить". - "А я двадцять п'ять фунтів на вітер кинув, хай відробляє, коли найняв". Почали розповідати про своє життя. "Задоволені. Пощастило влаштуватися на добру і нетяжку працю при управі. Не бідуємо. Купили собі, що треба, от, тільки Церкви нашої не було, і навіть, прости Господи, посперечалися між собою через це. Приїхав якийсь православний священик, по-слов'янському править, знат, що тут тоді було три четверті українців, а про Україну навіть не згадав, ні в Службі, ні в проповіді. Так стало чогось жалко. Чоловік скаже, все одно православний, а мені, прости Господи, таки не все одно, - чого ж він таки про Україну не згадав, а лише про "російську страну". А наша, то не страна, - а ти кажеш - все одно". Цікаво було спостерігати той біль простої, доброї, широї української жінки, що сумує за свою національною православною Церквою і тішиться, що сьогодні з ласки Божої почуда вона тут Слово Боже рідною мовою.

На другий день літургія. Урочисто, непоспішно. Відчуваєш, що ти не є окрема людина, а часточка, що складається з усіх присутніх тут людей, одного могутнього кольоса, що в молитовнім пориві підніс своє серце до неба. Євангелія, молитва втікачів, херувимська, великий вхід, "Тебе хвалимо", "Отче наш", проповідь, причастя. Відчуваю, що настрій не знижується, а ввесь час росте, підноситься. І ось молитва про єднання. Співає вся церква, цьому могутньому співу, співу глибин української християнської душі мало цієї каплички, він виривається з її меж і переможно проголошує силу всеукраїнської єдності над просторами далекої від України Англії. Далекої? А, може, ближчої, ніж Польща чи Росія.

Хотіли подзвонити з управи табору в контору винайму таксівок. Не дозволили і цього. Сказали, що за півтори милі є телефонна будка. Пан Панчак поїхав туди. Паном Панчаком, як найприємнішою людиною в таборі хочу я перекреслити неприємні спогади про Управу перехідного табору Вест-Вратінг, яка, безперечно, перебував під ворожим українцям іонаціональним впливом. Хочеться вірити, що цей вплив є явище тимчасове.

Так пан Панчак є душа українців табору Вест-Вратінг. Простий, скромний, діловий, безпретенсійний громадський діяч в справжньому розумінні цього слова. Все робить для своїх людей, не вимагаючи подяки, а ніби сам дякуючи тим, що зробили йому присмість допомогти їм. Не вигаданий "міністер внутрішніх справ", а слуга народу і його душа. Скільки чудових людей у нас є, тільки слабо ми їх бачимо своїми напіввзрячими очима, а ще слабше цінімо і допомагаємо їм у їхній тяжкій, невидній праці.

Віїхали ми пополудні, після досить несмачного обіду, з'єсти який нам не дозволили там, де їдять службовці й обслуга табору, а скерували /звернувшись до нас "на общепанятном языке"/ в те приміщення, де їдять прибулі на роботу. Нам залишилося тільки поклати, що ми не знали, в яку залю спочатку нас вели.

Проважали нас наші люди на чолі з проф. Шаяном і п. Панчаком. Проф. Шаян висловлював своє велике захоплення українською Службою Божою, яку він чув, і нашими поглядами на роль й об'єднавче значення християнства для українського народу. Я таки вірно згадав, що він у душі християнин, але зневірений завдяки бездумному формалізму деяких псевдоцерковних церковників...

Таксі мчало нас до Ред-Вінтера, і сумне враження від Вест-Вратінгу мимоволі малювало в наших очах чорними фарбами невідомий нам Ред-Вінтер.

- 0 -

Ред-Вінтер, табір ІМКА

Але тут нас чекала присмна помилка. Ми з'їхали в табір, спокійний і чистий, увесь в квітах. Назустріч нам вийшли два перекладачі, українець скожий на поляка і поляк, скожий на українця. Обидва дуже ввічливі і заклопотані, чи пощасти таборові належно прийняти і влаштувати мене. Але ми виявилися невибагливими гостями і розмістилися досить швидко і вигідно у вільній кімнаті пустого шпиталю. Розмістившись, пішли оглядати табір разом з перекладачами. Оглянули каплицю і, прямуючи до центру табору, розмовляли

про українську групу робітників табору. Нам розповідали, що група перебуває під керівництвом і міцним впливом професора і сотника української армії п. Щуліки. "А ось і сам п. Щуліка".

Назустріч нам прямував високий, кремезний, літній, але нестарий іще чоловік. Добродушність і, навіть, ніжність променювали з цієї величенської постаті. Він підійшов під благословення і зразу взяв нас під свою опіку, щоб не залишати нас без неї аж до останньої секунди перед нашим від'їздом. Проф. Щуліку охоче слухають всі українці в таборі, а поважають всі сумлінні жителі табору. З ним дуже рахується менажер табору і довколишні англійці. Він - справжній батько української групи. За короткий час моого перебування в таборі Ред-Вінтер я переконався в надзвичайній енергійності цієї людини, її такті і розумній українській людяності. Це дуже релігійна і глибоко-православна людина. У нього і православні і католики українці повинні вчитися цілковито рівњому братньому ставленню до всіх українців незалежно від їх віровизнання. Завдяки енергії, витриманості п. проф. Щуліки і його любові до людей і до України в цілому, з кожного слова його виростає діло без шуму, без крику, без позицій майже непомітно в порядку самозрозуміlosti...

З-поміж вірних нашої Церкви звернув мою увагу п. С. Полянський, місний православний християнин, страдалець у страшному для всіх нас минулому і випробуваний борець за Українську Автокефальну Православну Церкву в сучасному і майбутньому.

На визначену годину, як завжди в будній день увечері, почався тмолебень і панахида. Тому, що в церкві були серби, я в проповіді з'єрнувся і до них. З боку вірних виявилося велике зацікавлення релігійною літературою, зокрема, бібліями.

Завдяки енергійній і бездоганно чесній діяльності п. п. Менажера ІМКА табору Ред-Вінтер Френча, перекладачів, в тому числі українського перекладача п. інж. Росковича і перекладача- поляка, прізвища якого я, на жаль, не знаю, господарчо-адміністративна і, зокрема, харчова справа поставлена бездоганно.

У проповіді і в окремих розмовах я звернув особливу увагу на братнє співжиття національностей, з яких складається робітничий склад табору. П. проф. Щуліка в цій справі займає цілком правильну позицію і завдяки його впливу пощастило ліквідувати ті непорозуміння, які мали місце завдяки нетактовності окремих осіб інших національностей і двох осіб, що формально вважаються українцями, але ведуть антиукраїнську роботу, намагаючись сіяти розбрат поміж українськими робітниками, а також погіршити ідеальні взаємини українців з англійцями. Але авторитет п. проф. Щуліки і ростуча свідомість життєвої потреби єдності українського народу, слава Богу, зводять їх потягнення нанівець.

Зовсім пізно в двері мосії кімнати поступав місцевий англіканський священик. Він був дуже заклопотаний тим, що я ночую в кімнаті бараку і просив мене перейти в приготовану ним кімнату. Я подякував і відмовився, аргументуючи свою відмову тим, що вже дуже пізно. Отець зрозумів, що я хочу більше побуди серед своїх людей, і просив мене призначити час, коли я міг би прибути ще раз до Ред-Вінтеру, щоб відправити уроочисту Службу Божу у церкві його парафії для наших робітників і запрошених місцевих англійців, з тим, щоб неодмінно ночувати у нього. Про це просили і вірні, бо вони хочуть сповідатися і причащатися. Я обіцяв листовно умозитися про можливість і час другого моого приїзду, маючи на увазі, що мене чекають ще сотні наших таборів.

На другий день п. проф. Щуліка, завдяки своїм добрим стосункам з англійцями здобув авто, господар якого не тільки не захотів ніякої заплати за перевезення нас, а й відмовився від нашої препозиції оплатити йому вартість бензину. Дуже інтелігентний і доброзичливий власник цієї автомашини відвіз нас аж за сорок миль від Ред-Вінтеру, до табору Нью Гейт Стріт, провінція Гертфорд.

Табір Нью Гент Стріт

Висівши з машини і подякувавши жертвеному власникові її, що привіз нас безкоштовно аж сюди, ми побачили перед собою табір, що будеється. Деякі бараки наполовину розібрані, деякі наполовину збудовані. На моє запитання дуже уважний і турботливий п. Деба розповів, що умови житла в цьому таборі були вкрай незадовільні і вирішено перебудувати бараки, а щоб у них не було переповнення, двадцять осіб переведено в інший табір. Кімнатка, яку могли нам приділити в цьому таборі, була надто маленька і треба було виселяти її господаря, тому хлопці наші вирішили винайняти для нас кімнату у сусіднього з табором англійця, - і ми, завдяки опіці наших людей опинилися в прекрасній окремій кімнаті.

Табір складається переважно з молоді, нашої української молоді. Мене просто зворушила увага цих людей до Служби Божої. Ми приїхали в суботу. В той же день відправляли вечірню і панахиду, якою ми й закінчили тиждень, присвячений пам'яті полеглих. Увійшовши в світлицю, де мало відправлятися Богослуження, я здивувався. Ніби добайлівими жіночими руками був прибраний стіл для Служби Божої, синьо-жовтими стрічками прикрашений великий образ Ісуса-Дитяти. І, дивлячись в чисті Ісусові очі, я бачив в них відбиток чистої дитячої віри нашої української героїчної молоді, що з цією вірою пішла в боротьбу за віру і Україну, грудьми своїми боронячи Рідний Край від безбожного наїзника. "Борітесь - поборете, вам Бог помагає, з вами правда..."

Нас запросив до себе п. Менажер табору, в досить тривалій розмові ми полагодили деякі справи.

Мілій пан Деба допровадив нас аж у самий Лондон, у моє приміщення.

- - - - -

НАМ ПИШУТЬ:

Наша рідна Церква

Перше число "Братського Листка" принесло мені невимовну радість, підбадьорило на дусі вісткою про те, що і тут - у далекій Англії в недалекому майбутньому будемо мати щастя слухати Службу Божу свою рідною мовою, будемо мати своїх священиків, які в деяких випадках життя є нашою єдиною надією і охороною, що не будемо як "блудні вівці" без свого пастиря, за яких немає кому промовити слово.

Через "Братський Листок" Рідна Церква нас об'єднає - розповізши по цілій Англії - в одну православну родину, - в нашій спільній недолі, в думках і молитвах, в надії на ласку Божу та щасливий поворот до Вільної в майбутньому Батьківщини.

Може статися, що читатимуть "Братський Листок" і українці греко-католицького визнання, отже, буде корисно, коли і вони, мало обізнані, запізнаються з правдою про УАПЦ.

Не бракує, на жаль, і серед православних українців людей мало обізнаних з добрым ім'ям нашої Церкви, з її історією, починаючи від доби Володимира Великого.

Вірю, що Мітрофорним Протоієреєм Губаржевському пощастиє пронести правду нашої Святої Української Православної Церкви і як доброму "Садівнику" цей молодий паросток - Церкву нашу, що потребує теплого догляду та захисту, викохати тут - "на чужому польі" в плодюче дерево.

І коли настане Богом до того призначений час, тоді на урочистий дзвін Святої Софії "на нашій і своїй землі" відгукнеться кожне українське серце...

Бо кожний українець буде знати, що Рідна Церква здобута ціною дорогоцінної крові, що її у свій час пролили країні сини України на чолі з незабутньої пам'яті Митрополитом Василем Липківським, богословом Чехівським і інш.

Будуть знати, що коли антихрист руйнував святі храми і нищив релігію на Наддніпрянській Україні, то мордував українське духовництво з несамовитою жорстокістю, вбачаючи в ньому подвійну

для себе небезпеку: поперше, проповідників Віри Христової, а по-друге, національно-свідомих українців. В той же час кожний священик з колишньої слов'янської церкви - московської - який почував себе в душі українцем, став на службу УАПЦ, і тільки самі москалі надалі залишились у слов'янській церкві.

І коли загал український буде знати правду, дізнається, чому саме не люблять нашу Церкву вороги наші і чому саме ми її повинні любити цілим серцем, як любить дитина свою рідну Матір. Так, Матір!

Тут, на чужині Церква наша рідна є, властиво, втіленням всього найдорожчого і святого для людей, що втратили все в житті: Батьківщину, рідних, друзів...

Любімо ж ми нашу Церкву, як Матір рідну, служім їй широко і віддано та просімо у Милосерного Бога за наше понесіння по світі - нагородити нас щасливим поворотом до Вільної Неньки України.

Ант. М.

8.6.1948 р.
Горсфорд

ЗМІНА АДРЕСИ ЦЕРКОВНОЇ РАДИ УАПЦ

Церковна Рада Української Автокефальної Православної Церкви у Великій Британії подає до загального відома, що ії теперішня адреса звучить, як слідує: 31, Holland Park, LONDON, W. 11.

КОЖНИЙ ВІРНИЙ УАПЦ ПОВИНЕН МАТИ СВ. БІБЛІЮ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.

БІБЛІЮ МОЖНА ЗАМОВИТИ В КАНЦЕЛЯРІЇ УАПЦ, АДРЕСА:

31, Holland Park, LONDON, W. 11
купуючи БІБЛІЮ, РОБИШ ДВА ДОБРІ ДІЛА: ДОПОМАГАЄШ НАЦІОНАЛЬНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПРАВОСЛАВНІЙ ЦЕРКВІ І НАБУВАЄШ НАЙДОРОГІЦІННІШУ З КНИГ.

КАНЦЕЛЯРІЯ Ц.Р. УАПЦ на В. Британію.

ПОВІДОМЛЕННЯ

В НЕДІЛЮ, 25. ЛИПНЯ 1948, у гостелі Гіклетон відбудеться урочисте посвячення таборової церкви.

- о -

В НЕДІЛЮ, 25. ЛИПНЯ 1948 в гостелі в БРАДФОРД мітрофорний протоієрей о. І. Губаржевський відправить урочисту Службу Божу. Під час Богослужіння співатиме хор "Еурлака". Початок о год. 11.30 ранку.

- о -

БОГОСЛУЖЕННЯ У ЛОНДОНІ

Цим повідомляємо вірних нашої Церкви, що тимчасово Служби Божі відправляються в залі YWCA Park House, 223, Earls Court.

Доїзд підземною залізницею до станції Earls Court, або автобусом ч. 31.

Початок о год. 10-ій.

22.8.48 відправиться урочиста Служба Божа вже в сталому приміщенні, в церкві на Норфолк Сквер. На Богослуженні будуть приявні представники інших православних Церкв.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

Канцелярія Церковної Ради УАПЦ на Великій Британію цим доводить до відома вірних Української Автокефальної Православної Церкви в Великій Британії про необхідність для кожного вірного чи вірної взятися на облік православних українців.

Усі православні українці й українки мають взятися на облік при Церковній Раді УАПЦ протягом одного місяця з дня надрукування цього оголошення.

Відомості повинні бути подані: з гостелів списками за підписом Голови української громади або Голови Парафіяльної Ради, з приватних мешкань одноосібними повідомленнями за власними підписами.

Форма відомостей і повідомлень така:

Ч.	Прізвище й ім'я	Рік, місяць і день нар.	Родинний стан	Освіта	Точна адреса в Англії - англ. мовою

Списки й індивідуальні повідомлення просимо надсилати на ім'я Церковної Ради УАПЦ на Велику Британію: 31, Holland Park, London, W. 11.

22.7.1948

Церковна Рада УАПЦ на В. Британію

КОЖНИЙ СВІДОМИЙ БІРЮЧИЙ УКРАЇНЕЦЬ ДОПОМАГАЄ СВОЇЙ ЦЕРКВІ. ХАЙ НЕ БУДЕ НІКОГО, ХТО НЕ ВІДГУКНУВСЯ Е НА ЗВЕРНЕННЯ ГОЛОВИ ЦЕРКОВНОЇ РАДИ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА ВЕЛИКУ БРИТАНІЮ В СПРАВІ МІСЯЧНИКА ДОПОМОГИ УАПЦ! МІСЯЧНИК ТРИВАТИМЕ ВІД 25. ЛИПНЯ Ц.Р. ДО 25. СЕРПНЯ.